

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра психології, педагогіки і туризму

Кваліфікаційна робота бакалавра
на тему: «Особливості організації обслуговування туристів у
туристично-спортивних готелях України»

Допущено до захисту

« ____ » _____ 2021 року

Студента групи Т 01–17

Факультету перекладознавства
освітньо-професійної програми
Туристичне обслуговування
за спеціальністю 242 Туризм
Гнатівського Богдана Олеговича

Завідувачка кафедри

психології, педагогіки і туризму

Науковий керівник:

к. і. н., доц. Зінченко В.А.

_____ д-р. пед. наук, проф. Матвієнко О. В.

(підпис)

Національна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка ЄКТС _____

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО СПОРТИВНО-ОЗДОРОВЧОГО ТУРИЗМУ	6
1.1 Поняття спортивно-оздоровчого туризму, його види та функції	6
1.2 Поняття та відмінність туристично-спортивних готелів від інших.....	13
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ НАДАННЯ ПОСЛУГ У ТУРИСТИЧНО-СПОРТИВНИХ ГОТЕЛЯХ УКРАЇНИ	19
2.1 Особливості надання послуг розміщення у туристично-спортивних готелях на гірськолижних курортах.....	19
2.2 Особливості надання послуг розміщення та інших додаткових послуг в пішохідному туризмі в Україні.....	28
2.3 Особливості надання послуг розміщення та додаткових послуг у водному туризмі.....	37
2.4 Особливості надання послуг розміщення та додаткових послуг для інших видів туризму: спелеологічного, велосипедного, кінного, дайвінгу, екстремального	42
РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБСЛУГОВУВАННЯ ТУРИСТІВ У ГІРСЬКОЛИЖНОМУ СПОРТИВНО-ОЗДОРОВЧОМУ КОМПЛЕКСІ «ВОДЯНИКИ».....	48
3.1 Загальна характеристика діяльності гірськолижного спортивно- оздоровчого комплексу «Водяники».....	48
3.2 Особливості надання спортивно-оздоровчих послуг в гірськолижному спортивно-оздоровчому комплексі «Водяники»	51
3.3 Перспективи розвитку спортивно-оздоровчого туризму в Україні в умовах підвищених епідемічних ризиків	55
ВИСНОВКИ.....	64
РЕЗЮМЕ/RSUME.....	68
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	71
ДОДАТКИ.....	75

ВСТУП

Актуальність теми. Сучасна індустрія туризму — одна з найбільш хутко прогресуючих галузей світового господарства, яка розглядається і як самостійний різновид економічної діяльності, і як міжгалузевий комплекс. не зважаючи на всі політичні та соціально-економічні недоліки останніх років індустрія туризму стала тією галуззю народного господарства України, яка без залучення державних дотацій стабільно нарощує об'єми виробництва туристського продукту.

У розвитку вітчизняного туристського руху помітне значення відіграє спортивно-оздоровчий туризм. По суті він є однією з найдоступніших масових форм активного відпочинку, вивчення світу. Сьогодні спортивно-оздоровчі мандрівки та відпочивання стають невід'ємною частиною існування населення всіх континентів. Україна об'єктивно має всі передумови для інтенсивного розвитку спортивно-оздоровчого туризму: ознаки географічного положення та рельєфу, зручний клімат, великий природний, історико-культурний та туристсько-рекреаційний потенціал. Проте сьогодні в Україні процвітання цієї важливої галузі економіки, яка, за розрахунками фахівців, тільки у вигляді податків могла б щороку вносити в державну скарбницю до 4 млрд дол. США, недостатній. Причинами такого становища є складна соціально-економічне положення в державі, неврегульованість механізмів стимулювання туристської індустрії, нестача ефективної стратегії розвитку цієї галузі як на національному, так і на регіональному рівнях.

Предмет дослідження: особливості організації обслуговування туристів у туристично-спортивних готелях України.

Методологічна основа дослідження. Було використано як загальнонаукові (системний підхід, структурний аналіз і синтез, порівняльно-географічний), так і спеціальні методи (картографічний, статистичний тощо).розгляд наукової літератури дає змогу виділити такі напрями дослідження спортивно-оздоровчого туризму, як соціальний,

історичний, економічний, правовий, міжнародний та ін. Теоретико-методологічні аспекти спортивно-оздоровчого туризму, історію його розвитку як в Україні, так і за кордоном, окремі проблеми керування галуззю вивчали відомі вітчизняні вчені: Федорченко В. , Цибух В. , Матвієнко А. , Крачило М. , Попович С. , Науменко Г. , Хлоп'як С. , Школа І. та інші. Питанням менеджменту і маркетингу спортивно-оздоровчого туризму присвячені роботи російських науковців: Квартального В. , Кабушкіна М. І, Гуляєва В. , Шаповала Г. Вітчизняні дослідники Євдокименко В. , Мацола В. , Онисько М. , Савченко О. особливої важливості надавали регіональним аспектам розвитку туристської галузі.

Метою дослідження є з'ясування особливостей організації обслуговування туристів у туристично-спортивних готелях України.

Завдання дослідження:

- розкрити поняття спортивно-оздоровчого туризму, його види та функції;
- сформулювати поняття туристично-спортивних готелів та визначити їх різницю від інших готелів;
- дослідити особливості надання послуг розміщення у туристично-спортивних готелях на гірськолижних курортах;
- з'ясувати особливості надання послуг розміщення та інших додаткових послуг в пішохідному туризмі в Україні;
- визначити особливості надання послуг розміщення та додаткових послуг у водному туризмі;
- висвітлити особливості надання послуг розміщення та додаткових послуг для інших видів туризму: спелеологічного, велосипедного, кінного, дайвінгу, екстремального (польоти на повітряних кулях, парашутизм, рафтинг);
- надати загальну характеристику діяльності гірськолижного спортивно-оздоровчого комплексу «Водяники»;

- визначити особливості надання спортивно-оздоровчих послуг в гірськолижному спортивно-оздоровчому комплексі «Водяники»;
- дослідити перспективи розвитку спортивно-оздоровчого туризму в Україні в умовах підвищених епідемічних ризиків.

Об’єкт дослідження: процес організації спортивно-оздоровчого туризму в Україні.

Структура роботи. Дослідження складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Робота виконана на 79 сторінках.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО СПОРТИВНО-ОЗДОРОВЧОГО ТУРИЗМУ

1.1 Поняття спортивно-оздоровчого туризму, його види та функції

Спортивно-оздоровчий туризм – один із наймасовіших і доступних форм відпочинку у межах вітчизняної туристичної галузі. найбільш інтенсивно розвивається на територіях, що мають значну культурну й історичну спадщину. Унаслідок зміни вимог, що постають перед розміром і якістю туристських послуг, і виникненням нових видів і форм туристської діяльності класифікація туризму щораз перебуває в процесі самоудосконалення і не може вважатись остаточною. Розкриття поняття спортивно-оздоровчого туризму дозволить визначити його становище в загальній класифікації видів туризму.

У літературі існує кілька визначень поняття спортивно-оздоровчого туризму, але деякі достатньо суперечливі. для прикладу А. Конох розглядає його як незвичайний вид туристсько-спортивної діяльності, котрий поєднує рекреаційну функцію туризму й засади спортивного туризму, за умови, що фізичні навантаження при цьому не перевищують потенційних можливостей людини. Спортивно-оздоровчий туризм виник в Україні на самодіяльних засадах туристів-аматорів і поєднує в собі спорт, відпочинок і розважальний аспект; сприяє національно-патріотичному вихованню людини; позитивно впливає на фізичний і психічний стан, підготовку до активного та якісного поживання професійної діяльності [13, с.]

Масляк вважає, що спортивно-оздоровчий туризм здійснюється за допомогою подолання певної відстані, території, маршруту активним способом, покладаючись на власні вольові та фізичні зусилля. конкретно активна форма пересування на чистій або умовно чистій в екологічному плані території з гарними краєвидами дає об'ємний оздоровчий результат [16].

На думку Н. Іванова, спортивно-оздоровчий туризм – самостійна та соціально-орієнтована галузь способів життя значного прошарку суспільства, продуктивний засіб духовного і фізичного розвитку особистості, виховання дбайливого ставлення до природи, взаєморозуміння та взаємоповаги між народами і націями; форма «народної дипломатії», заснованої на реальному знайомстві з життям, історією, культурою, звичаями народів, найбільш демократичний різновид відпочинку, котрий характеризується специфічною формою народної творчості, вільним вибором форми власної активності всіх соціально-демографічних груп населення, починаючи з дітей дошкільного віку і закінчуючи пенсіонерами [12, с.]

Шматько вважає, що самодіяльний спортивно-оздоровчий туризм – не область послуг, а достатньо самостійна соціально орієнтована сфера і спосіб існування значного прошарку суспільства, для якого спортивно-оздоровчий туризм служить ефективним засобом фізичного оздоровлення [32, с.]

В рішенні Київської міської ради від 18 березня 2004 р. № 88/1298 «Про прийняття Порядку присвоєння туристичних послуг у м. Києві» спортивно-оздоровчий туризм визначається як категорійні та некатегорійні походи, організовані суб'єктом туристичної діяльності.

В своїх працях С. Фокін вправно розділяє уявлення спортивного та спортивно-оздоровчого туризму. За своїм змістом спортивно-оздоровчий і спортивний туризм використовують однакову головну форму діяльності – похід, а також допоміжні форми туристської діяльності. Головні відмінності спортивно-оздоровчого та спортивного туризму – відмінність в туристському досвіді і кваліфікації учасників, кінцева мета діяльності.

Спортивний туризм – це винятковий різновид туристсько-спортивної діяльності, головна форма якої – похід (подорож) або змагання з видів туризму. Ці види діяльності спрямовані на випробовування фізичних, психічних, духовних сил людини, поліпшення майстерності туриста та виконання нормативів спортивних розрядів.

Спортивно-оздоровчий туризм – це незвичайний різновид туристсько-рекреаційної діяльності, головна форма якої – похід (подорож) або туристський табір. Ці види діяльності спрямовані на відновлення фізичних, психічних, духовних сил людини, підвищення туристських знань, умінь та навичок, активного відпочинку, рекреації, для підготовки туристів до спортивних походів та змагань [33].

Найбільш доречно поняття спортивно-оздоровчого туризму розглядають О. Дмитрук і Ю. Щур, які трактують, що спортивно-оздоровчий туризм обов'язково передбачає подолання маршруту активним способом, інакше кажучи без застосування механічних транспортних засобів, покладаючись тільки на власні сили, реалізуючи вправність і навички переміщення пішки, на лижах, плавання на плотах і човнах, їзди на велосипеді тощо. Активний рух – визначальна прикмета спортивно-оздоровчого туризму. За цією ознакою його дозволено назвати активним туризмом (іншомовні відповідники: *adventuretourism* – пригодницький туризм, *extremetourism* – екстремальний туризм, *actiontourism* – по суті активний туризм) [10, с.]

таким чином беручи до уваги зазначені правила а також представлені в науковій літературі підступи до формулювання поняття спортивно-оздоровчого туризму, під цим поняттям розуміти потрібно незвичайний вид туристсько-рекреаційної діяльності, головна риса якого – активний стиль пересування (похід), який має на меті огляд з природою, культурою, історією території подорожі, відновлення фізичних, психічних, духовних сил людини, поліпшення туристських знань, умінь і навичок активного відпочинку та рекреації.

У спортивно-оздоровчому туризмі активний спосіб переміщення визначається як рух місцевістю, покладаючись тільки на власні (м'язові) сили, без застосування будь-яких механічних транспортних засобів.

За визначенням С. Фокіна, головна форма спортивного та спортивно-оздоровчого туризму – подорож чи то похід. Історично склалося, що

туристські мандрівки для виконання розрядів із різних видів туризму називалися походом. Тому в практиці і теорії спортивного та спортивно-оздоровчого туризму використовують визначення спортивної мандрівки конкретно як походу. Без останнього як правило неможливо вести розмову про спортивний і спортивно-оздоровчий туризм. немає походу – немає і спортивного, і спортивно-оздоровчого туризму. В цьому випадку дозволено вести мову тільки про такі окремі форми туристсько-спортивної і туристсько-краєзнавчої діяльності, як змагання з окремих видів техніки туризму або екскурсії [33].

У межах вітчизняної туристської галузі влучно визначився окремий вид діяльності — спортивно-оздоровчий туризм. Цей унікальний сегмент туризму виник на самодіяльних засадах з ініціативи туристів-аматорів. Він поєднує в собі спорт і дозвілля виховує патріотизм і національну самосвідомість.

Виділення спортивно-оздоровчого туризму в відокремлений вид туризму у наукових джерелах є дискусійним питанням. Так, Кифяк В. окремо визначає спортивний туризм як поїздки з метою участі в спортивних заходах та підтримки улюблених команд, де до послуг туристських фірм звертаються начальство спортивних команд, організатори змагань, союз вболівальників та окремі громадяни, та рекреаційний туризм — мандрівка із метою відпочинку, оздоровлення і лікування.

Російський науковець Біржаков М. зазначає, що спортивно-оздоровчий туризм передбачає подолання маршруту активним способом, інакше кажучи без використання транспортних засобів, покладаючись тільки на свої власні сили. Автор зазначає, що активний рух є визначальною рисою спортивно-оздоровчого туризму. За цією ознакою його дозволено назвати активним туризмом.

Український винахідник Школа І. розглядає спортивно-оздоровчий туризм як активний туризм. укладач зазначає, що залежно від рівня

мобільності та способу переміщення туризм умовно, можливо поділити на активний (пішохідний, гірний лижний, водний, велосипедний, автомобільний, мотоциклетний, спелеологічний) та пасивний (залізничний, автобусний, морський та авіаційний). При цьому він зауважує, що термін активний туризм розуміється в міжнародному туризмі як відвідування даної країни жителями інших країн, а пасивний — виїзд громадян до інших країн [4, с.]

Спортивно-оздоровчий туризм в Україні розвивається як невід'ємна складова туристської галузі і спрямований на зміцнення здоров'я, розвиток фізичних, морально-вольових та інтелектуальних здібностей людини за допомогою залучення її до участі у спортивних походах різної складності та змаганнях з техніки спортивного туризму, самодіяльних туристських подорожах, мандрівних подорожах активного туризму. спільно з тим, спортивний туризм сприяє розвитку та поширенню активних форм відпочинку, а отже, має ще й рекреаційні, пізнавальні, виховні, економічні та інші функції.

Розвиваючись на межі спорту та активного відпочинку в природному середовищі, спортивно-оздоровчий туризм сприяє розвитку внутрішнього туризму шляхом пропаганди більш-менш дешевого і водночас ефективного відпочинку, що в умовах невисоких матеріальних доходів значної частини населення країни надає йому соціально-пріоритетного значення для відповідних державних, громадських та комерційних організацій.

таким чином під спортивно-оздоровчим походом необхідно розуміти подорож із використанням активних способів пересування на місцевості в установлені терміни, за запланованим маршрутом із подоланням природних перешкод зі спортивно-оздоровчою метою.

Характерні ознаки спортивно-оздоровчого туризму – чотири основні функції, які нероздільно поєднані поміж собою і реалізуються у відповідних видах діяльності: спортивна, пізнавальна, рекреаційна, вітальна діяльність (життєва).

Мета спортивної діяльності – виконання нормативів спортивних розрядів, участь і триумф у спортивних змаганнях, досягнення високих спортивних результатів; пізнавальної – зрозуміння засобами спортивного та спортивно-оздоровчого туризму навколишнього світу та самопізнання особистості; рекреаційної – сприяння організму людини у здоровому фізичному стані, відновлення фізичних і духовних сил засобами туризму; вітальної (життєвої) – гарантування життєдіяльності та безпеки туристів, а також їх виживання під час зародження екстремальних ситуацій [33].

Виділяють у свою чергу базові інтегральні функції спортивно-оздоровчого туризму такі:

- рекреаційна – поєднує в собі спортивну складову й оздоровчий аспект;
- розвиваюча – виявляється на всіх етапах підготовки та здійснення подорожі;
- розважальна – визначає те, що спортивно-оздоровчий туризм у всіх своїх складових (спортивній та оздоровчій) має вносити людині насолоду [10, с.]

Головні функції спортивно-оздоровчого туризму: рекреаційна, пізнавальна, розвиваюча, розважальна та виховна. В більшості випадків усі вони є нероздільні і мають виконуватись одночасно.

Головна властивість спортивно-оздоровчого туризму полягає в тому, що він, на відміну від більшості інших видів туризму, не потребує більш-менш великих матеріальних видатків, бо розвивається в навколишньому природному середовищі і не вимагає значних капіталовкладень для підготовки спеціальних споруд, аби задовольнити вимоги туристів. Матеріально-технічне й організаційне забезпечення подорожей у цілому здійснюється силами та засобами самих туристів.

Питання про визначення видів спортивно-оздоровчого туризму залишається відкритим. Кожен автор виокремлює певні види, які, на його думку, відповідають визначенню спортивно-оздоровчого туризму.

Сьогодні спортивно-оздоровчий туризм поєднав у собі два види туризму: оздоровчий і спортивний. Спортивний туризм в Україні припадає до неолімпійських видів спорту і в Єдиній спортивній класифікації України та Правилах змагань зі спортивного туризму є чітко виділені види туризму: пішохідний, лижний, гірський, водний (на гребних суднах і плотах), велосипедний, мотоциклетний, автомобільний, вітрильний, спелеологічний або їх комбінація (комбіновані походи). Перераховані види туризму розвиваються в межах спортивно-оздоровчого, однак в спортивному туризмі мають існувати виконані певні норми за набором складних перешкод, тривалості, протяжності й інших чинників туристсько-спортивного походу. Через те що головна властивість спортивно-оздоровчого туризму – активний спосіб пересування, то до його видів важко зарахувати такі види спортивного туризму, як мотоциклетний, автомобільний і вітрильний.

Дмитрук і Ю. Щур зазначають, що кожен із видів спортивно-оздоровчого туризму має свої характерні особливості. Так, до спортивно-оздоровчого туризму переважно зараховують такі найпоширеніші види активного туризму: пішохідний, гірський, лижний, водний, велосипедний. Із числа спортивно-технічних видів – такі, як мотоциклетний та автомобільний. Спортивно-оздоровчим туризмом можливо назвати і такі рідкісні його види, в яких маршрути долаються верхи на конях, верблюдах, слонах тощо. відокремлений вид – спелеотуризм, але він не є масовим [10, с.]

Федотов, І. Востоков ототожнюють види спортивно-оздоровчого та спортивного туризму і виділяють такі види: пішохідний, гірський, лижний, водний, велосипедний, спелеотуризм, автомобільний, мотоциклетний, вітрильний, комбіновані види [32, с.]

В рекреаційній діяльності П. Масляк виокремлює пішохідний, водний, велосипедний, спелеологічний, гірськолижний види спортивно-оздоровчого туризму [16].

таким чином за видом рухливої діяльності, засобами пересування, місцем проведення та специфікою організації походу можливо виділити такі основні види спортивно-оздоровчого туризму: пішохідний, лижний, гірський, водний (на гребних суднах і плотах), велосипедний, спелеологічний. Крім того має місце і комбінований різновид спортивно-оздоровчого туризму. Значна роль припадає автомобільному, мотоциклетному, вітрильному, підводному, повітряному, кінному й іншим видам спортивно-оздоровчого туризму. Але зважаючи на те, що ці види спортивно-оздоровчого туризму не отримали значного розповсюдження, не виконують усіх функцій спортивно-оздоровчого туризму, не постійно мають активну форму проведення, то вони відносяться до неосновних видів спортивно-оздоровчого туризму.

1.2 Поняття та відмінність туристично-спортивних готелів від інших

Сьогочасна стадія розвитку національної економіки країни характеризується пошуком найефективніших важелів та інструментів ведення як спортивної, так і туристичної діяльності. Конкретно тому управлінська діяльність визначає досягнення організації на внутрішньому і зовнішньому ринках, рівень інституційних та структурних змін, вміння адаптації в умовах жорсткої конкуренції. У першу чергу спортивно-оздоровчий туризм є одним із головних складників загальнодержавної системи фізичного спорту та культури, що спрямована на зміцнення здоров'я, процвітання фізичних, морально-вольових та інтелектуальних здібностей людини за допомогою її залучення до участі в спортивних походах різної складності, змаганнях із техніки спортивного туризму, туристичних подорожах тощо. Необхідність творення здорового способу життя будь-якої людини як соціальної групи, що найбільш динамічно розвивається, викликана зростанням і зміною характеру навантажень на організм людини у зв'язку з ускладненням суспільного життя [24].

Спортивно-оздоровчий туризм є невід'ємною нішею вітчизняної туристичної галузі, що сприяє розвитку та поширенню активних форм відпочинку, а отже, має ще й рекреаційні, пізнавальні, виховні, економічні та решта функції.

Спортивно-оздоровчий туризм цілковито залежить від природних особливостей регіону, в якому відпочивають туристи. Природа визначає вибір виду туризму або способу відпочинку. Культурні ознаки регіону – це один із важливих чинників, які спонукають людей проводити особисте дозвілля у подорожах та духовно збагачують світогляд.

Створені для відпочиваючих туристичні готелі, бази відпочинку, різноманітні рекреаційно-туристичні комплекси допомагають проводити час комфортно й цікаво. Звісно всі частини моделі повинні бути пов'язані між собою, доповнювати один одного.

Туристські готелі призначені для туристів, що проводять власне дозвілля активно. У нашій країні ці готелі розраховані головним чином на організований колективний туризм - екскурсійний і спортивний.

Туристські готелі будують як у місті, так і за його межами, біля об'єктів туристської привабливості, у місцях з добрими природними факторами, часто-густо біля зелених масивів. Особливістю туристських готелів є присутність приміщень туристського обслуговування, а також туристсько-методичних кабінетів і інструкторських (для методичної роботи інструкторів з туристськими групами). Набір цих приміщень пов'язаний з типом туристського маршруту і способом переміщення ним туристів. У туристсько-спортивних готелях передбачають пункти прокату туристського і спортивного інвентарю і амуніції (лиж, ковзанів, саней, мисливського і рибальського знаряддя човнів, байдарок і т. Залежно від специфіки туристсько-спортивного готелю набір цих приміщень різний. Аналогічні пункти прокату можуть бути також у мотелях і кемпінгах, розташовуваних на курортах і в зонах відпочинку.

Як правило, у цих готелях як слід розвинутий набір наданих послуг, більш різноманітні підприємства громадського харчування, у тому числі «розважального» (денні і нічні бари), магазини, кіоски тощо. У готелях підвищеної комфортності є басейни, сауни, кегельбан, бари, ресторани, культурні центри.

Туристські бази як традиційний тип установи туризму з регламентованим контингентом відпочиваючих, режимом завантаження, експлуатації і розпорядком роботи призначаються для приймання і обслуговування головним чином планових туристичних груп, що роблять подорожі за маршрутами, прокладеними по спеціально розроблених і обладнаних піших, лижних, водних, гірських, кінних, санних, велосипедних, автобусних чи то комбінованих туристських трасах.

Туристські бази поділяються на: гірські і гірськолижні, рівнинні і прибережні туристські бази, а також водні (аквателі, флотелі, марини тощо), розташовані виключно на акваторіях.

Туристські бази зазвичай розташовуються в приміських зонах відпочинку, у складі туристсько-оздоровчих районів або комплексів. Проте при відповідному економічному обґрунтуванні туристські бази можна зводити й у малонаселеній місцевості (забезпечивши сприятливу транспортну доступність), яка має унікальні екскурсійні об'єкти і природно-кліматичні блага для активного відпочинку.

Як показує закордонний досвід експлуатації туристських баз, вони можуть працювати за принципом туристського пансіонату, інакше кажучи приймати самодіяльних туристів у «пікові» сезони на не обмежений путівкою час із забезпеченням їх усіма необхідними туристськими послугами. Такі туристські бази ще не знайшли популярності в Україні, але можуть зіграти на руку вирішенню актуальної проблеми організації відпочинку величезного числа самодіяльних туристів, так званих «дикунів».

На практиці широке розповсюдження одержало розташування туристських баз (туристських готелів) безпосередньо в будинках-пам'ятниках архітектури й історично визначних місцях. З цією метою проводиться реставрація старих будинків, архітектурних ансамблів з частковим переплануванням належно до нового функціонального призначення. У цих випадках туристські бази поєднують функції засобів розміщення, специфічного туристського обслуговування, а також об'єктів показу, що забезпечує утамування туристських потреб екзотичного характеру. Цей вид діяльності дозволяє зберегти цінну історичну і культурну спадщину.

У проміжних пунктах туристських маршрутів, здебільшого в малонаселених місцевостях, створюються туристські станції для надання послуг гостинності (житло, харчування), а також набору культурно-побутових послуг і спортивного обслуговування туристів. Строк проживання туристів у цих станціях складає від 3-х до 5-ти діб.

Різновидом туристських станцій є туристські притулки. Їхня своєрідність полягає в короткочасності прийому й обслуговування туристів наостанку окремих етапів туристського маршруту. Короткочасний час проживання туристів у притулку (до 2-х діб) дозволяє спростити обслуговування, надаючи тільки найголовніші послуги. Як транзитні стоянки в дуже важкодоступних місцях туристського маршруту використовуються туристські хатини. Вони, як і притулки, розраховані на нетривале перебування.

Готелі для спортсменів розташовуються при спортивних комплексах або в місцях, що за природними умовами підходять для розвитку певного виду спорту. У готелях для спортсменів звісно є кімната для видачі напрокат спортінвентарю, низка громадських приміщень для проведення вільного часу, пристрої і обладнання спортивного і медичного призначення. Як правило, є підприємства громадського харчування і відпочинку.

Менеджмент проведення спортпоходів та лікувального відпочинку туристів – це відповідальна та досить складна деталь реалізації моделі, яка повинна базуватися на такому важливому складникові, як формулювання конкурентних показників регіонів, формулювання їх природніх особливостей у розвитку спортивно-оздоровчої діяльності. Менеджмент спортивно-оздоровчого туризму має низку функцій:

1) організація та планування проживання у будь-якому закладі охорони здоров'я, курорті залежно від захворювань;

2) проведення та контроль спортивних, оздоровчих процедур, лікування на курортах за індивідуальною програмою;

3) організація екскурсійно-інформаційних заходів: екскурсії (різні за тематикою, засобами пересування та місцем проведення);

4) проведення культурно-подієвих та розважальних заходів;

5) планування спортивно-оздоровчих заходів: заняття різними видами спорту і навчання різним його видам; заняття оздоровчою фізкультурою; масаж і голкотерапія; різноманітні фізіопроцедури; відвідини сауни, лазні чи басейну, фітнес-центру; підготовка спортивних змагань, рухливих конкурсів та ігор; річкові та морські прогулянки та ін.

б) проведення соціальних заходів: вечори і зустрічі, форуми і мітинги, відвідини спецоб'єктів промислових підприємств, сільськогосподарських, навчальних та дитячих закладів та інших установ; співучасть у трудових акціях.

Такий непростий багатоступеневий процес, як менеджмент спортивно-оздоровчого туризму, охоплює: маркетингові вивчення; вивчення сегментів ринку і конкурентів; запропонований споживчий попит; місця розташування курорту; кон'юнктуру ринку туристичних послуг; оцінку реальних витрат на розроблення, рекламу і поширення спортивно-оздоровчих, туристичних послуг.

Не меншою популярним видом спортивно-оздоровчого туризму є пішохідний туризм, котрий охоплює фактично всю територію України.

Найбільш популярні пішохідні маршрути в Карпатах. Україна має доволі густу річкову систему та понад 70 тис. річок, придатних для проведення водних туристських походів як на розбірних, так і на надувних плавзасобах різних класів. З погляду їх застосування з метою водного туризму кожна з трьох груп має власну туристично-спортивну складність. Процвітання техніки водного туризму і підвищення його масштабів призвели до освоєння притоків річок країни, які долаються на катамаранах, байдарках, плотах.

Виразний менеджмент усіх технологічних циклів, високий ступінь інформатизації суміжних галузей (банківської, транспортної, готельної, музейної, охоронної) сильно знижують функціональні завантаження на інструмент інформатизації туризму й вкупі із тим принципово підвищують ефективність їх використання. Для вибору правильного гармонійного шляху розвитку спортивно-оздоровчого туризму відповідним чином до законів, які діють у всьому світі, варто визначити основи моделі спортивно-оздоровчого туризму. Світова туристична система складається із підсистем, таких як [34]:

- природні ознаки регіону;
- культурні риси регіону;
- спеціально створені об'єкти та структури;
- система транспортного обслуговування;
- система харчування та готельного обслуговування;
- розважально-видовищна сфера;
- система роздрібної торгівлі;
- послуги гідів, організація планування та управління;
- реклама та інформування;
- організація маркетингу.

У країнах ЄС туризм сприяє підвищенню сукупного валового внутрішнього продукту на 8%, економічному зростанню – на 11%, а частка робочих місць у туристичній індустрії становить приблизно 12% загальної чисельності. Україна займає одне з провідних місць в Європі за рівнем забезпеченості цінними природними та культурними ресурсами.

РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ НАДАННЯ ПОСЛУГ У ТУРИСТИЧНО-СПОРТИВНИХ ГОТЕЛЯХ УКРАЇНИ

2.1 Особливості надання послуг розміщення у туристично- спортивних готелях на гірськолижних курортах

Аналізуючи ситуація спортивно-оздоровчого туризму в Україні, треба відмітити її сприятливі обставини та багаті рекреаційні джерела для спортивного відпочинку населення, розвитку туризму й спорту.

Найпопулярнішим та найбільш масовим видом спортивно-оздоровчого туризму є гірськолижний.

Туристичні місця для шанувальників лижного спорту наведені в Додатку А.

Україна має наявні природні запаси та передумови для розвитку цього виду туризму. На території України гірськолижний туризм розвивається у Карпатському регіоні, на території якого розташовані невисокі, вулканічного походження, середньою висотою приблизно 1200–1400 м Карпатські гори. Найвища межа знаходиться в районі сел Ясиня і Яблуниця – гора Говерла – 2061 м. Поблизу розташовані всі двотисячники Українських – Бребенескул (2032 м), Піп Іван Чорногорський (2028 м), Петрос (2020 м), Гутин Томнатик (2016 м), Ребра (2001 м), які зосереджені на масиві Чорногора. Гірські вершини покриті снігом майже 5 місяців продовж року, мають зручні гірські схили і через це на території всіх чотирьох областей є всі умови для розвитку гірськолижного туризму [31, с. 106–110].

Важливою складовою є у свою чергу необхідна туристична інфраструктура – як слід обладнані гірськолижні траси, підйомники та маршрути, присутність снігогенеруючого устаткування пунктів прокату гірськолижного знаряддя а також достатня чисельність готелів, туристичних комплексів, інших місць проживання, місць харчування, які з кожним роком покращуються на гірськолижних курортах.

Карпатський район поділяється на 2 частини – Прикарпаття і Закарпаття. Прикарпаття – це Львівська, Івано-Франківська і Чернівецька області, а Закарпаття – Закарпатська область.

Гірськолижний туризм розвивається в 19 районах областей Карпатського регіону. Найбільша їх частка зосереджена на території Закарпатської області – 8, що по Карпатському регіону становить 42 %, по чотири гірськолижних району мають Івано-Франківська та Чернівецька області, що в процентному співвідношенні складає 21 %, а на території Львівської області розташована найменший відсоток гірськолижних районів – 3, що становить 16 % від території регіону. Найбільш розвинені гірськолижні райони поміж туристів – це Яремчанський в Івано-Франківській; Рахівський, Міжгірський, Великоберезнянський та Воловецький в Закарпатській; Сколівський у Львівській та Вижницький у Чернівецькій областях, через те що вони розташовані у найвищих ділянках гір та саме в них знаходяться великі як слід обладнані гірськолижні курорти.

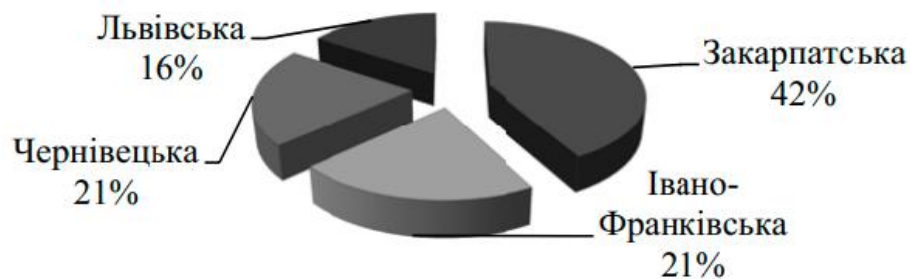

Рис. 2.1. Розподіл гірськолижних районів за областями

Найбільше число гірськолижних курортів знаходиться в Закарпатській області – 16, що в процентному співвідношенні становить 42 %. По районах їх розподіл наступний: в Міжгірському – 6, в Рахівському – 3, в Великоберезнянському – 2, по одному в Мукачівському, Тячинському, Перечинському, Воловецькому та Хустському. Друге місце займає Івано-Франківська область з кількістю 9, що становить 24 % від Карпатського регіону. Найбільша їх частка в Яремчанському – 4 та Косівському районах

– 3, Верховинський та Долинський райони мають тільки по одному курорту. На третьому місці знаходиться Львівська область – 8 курортів, що становить 21%. Сколівський регіон зосереджує найбільшу їх частку – 6, а Турківський та Миколаївський – по одному. Чернівецька область посідає останнє місце за кількістю гірськолижних курортів – 4, що в процентному співвідношенні становить 13 %. По одному курорту мають Герцаївський, Вижницький, Путильський та Новоселицький райони (рис. 2.2).

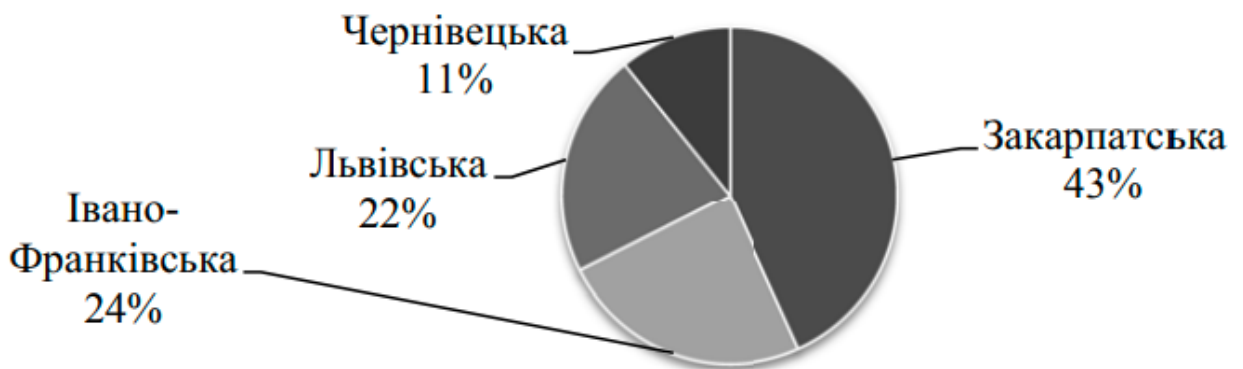

Рис. 2.2. Розподіл гірськолижних курортів за областями

В Україні є достатнє число гірськолижних курортів, деякі з них обладнані по міжнародним стандартам. Найзначнішими гірськолижними курортами у Івано-Франківській області є Буковель; Закарпатській – Драгобрат, Пилипець та Красія; Львівській – Славське та Тисовець; Чернівецькій – Мигове.

Важливим показником є інфраструктура гірськолижних курортів, яка включає чисельність трас, підйомників та засобів розміщення (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Характеристика інфраструктури по областям Карпатського регіону

Область	Кількість трас	Кількість підйомників	Кількість засобів розміщення
1	2	3	4
Закарпатська	78	60	142

Продовження табл. 2.2

1	2	3	4
Івано-Франківська	86	39	204
Львівська	60	37	83
Чернівецька	24	18	46

Складено автором за матеріалами : [17, с. 106–110; 31; 25]

Найбільшу чисельність гірськолижних трас має Івано-Франківська область – 86, що в процентному співвідношенні становить 35 %. Другу позицію займає Закарпатська область – 78, що становить 31 %, третю – Львівська область – 60, що становить 24 %, а найменше число трас має Чернівецька область – 24, що дорівнює 10 % (рис. 2.3).

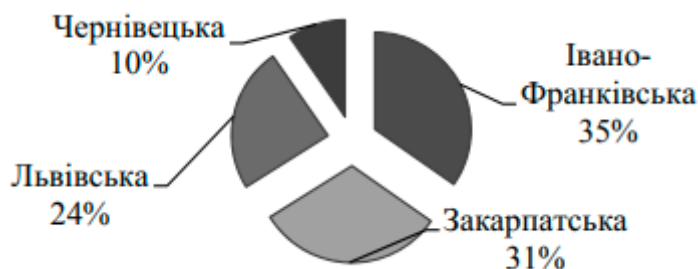

Рис. 2.3. Розподіл трас за областями Карпатського регіону

Найбільший відсоток гірськолижних підйомників має Закарпатська область – 60, що в процентному співвідношенні становить 39 %. Другу позицію займає Івано-Франківська область – 39, що дорівнює 25 %, третю позицію – Львівська область – 37, що становить 24%, а найменше число підйомників має Чернівецька область – 18, що дорівнює 12 % (рис. 2.4).

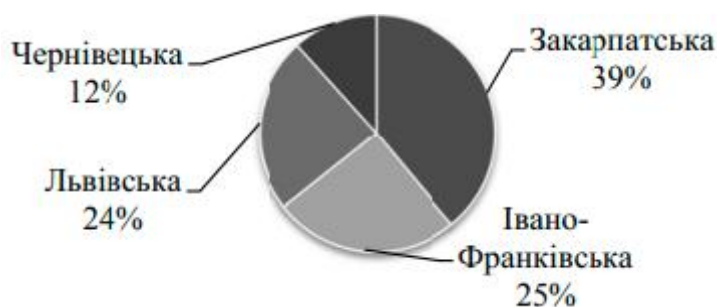

Рис. 2.4. Розподіл підйомників за областями Карпатського регіону

Найбільшу чисельність засобів розміщення має Івано-Франківська область – 204, що в процентному співвідношенні становить 43 %. Другу позицію займає Закарпатська область – 142, що дорівнює 30 %, третю позицію – Львівська область – 83, що становить 17 %, а найменше число засобів розміщення має Чернівецька область – 46, що дорівнює 10 % (рис. 2.5).

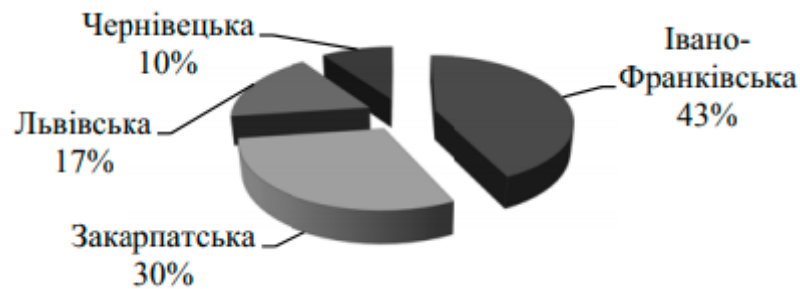

Рис. 2.5. Розподіл засобів розміщення по областях Карпатського регіону

Організація засобів розміщення на територіях курортів надзвичайно різна. Найбільш поширені готелі, приватні пансіони та міні-готелі. Їх доля в структурі засобів розміщення складає 80 %. До інших відносяться туристичні комплекси, бази відпочинку, комплекси відпочинку, мотелі та пансіонати.

В результаті проведеного аналізу можна вільно дати оцінку розвитку гірськолижного туризму в областях Карпатського регіону(табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Рейтинг областей Карпатського регіону з розвитку гірськолижного туризму

Області	Місце області за кількістю гірськолижних					інтегральна оцінка
	районів	курортів	трас	підйомників	засобів розміщення	
1	2	3	4	5	6	7
Закарпатська	1	1	2	1	2	1,4
Івано-Франківська	2	2	1	2	1	1,6
Львівська	3	3	3	3	3	3
Чернівецька	4	4	4	4	4	4

Джерело: Таблицю складено автором

Як видно з табл. 2.3, лідерами з розвитку гірськолижного туризму є Закарпатська та Івано-Франківська області. Закарпатська область є лідером за кількістю районів, курортів та підйомників, а Івано-Франківська – за кількістю гірськолижних трас та засобів розміщення. Закарпатська область за умови розвитку інфраструктури має шанс стати лідером вітчизняного гірськолижного туризму. Третю позицію за усіма показниками займає Львівська область, а четверту – Чернівецька.

Туристичну інфраструктуру та відповідно, гірськолижний туристичний продукт, що пропонується тут, дозволено визнавати найбільш розвиненим та конкурентоспроможним порівнюючи з іншими курортами регіону. Цьому сприяють дві основні конкурентні переваги:

1. Присутність як слід матеріально-технічно обладнаного гірськолижного комплексу Буковель, обслуговування якого слугують основою творення гірськолижного туристичного продукту.

2. Існування гарно розвиненої (порівняно з іншими гірськолижними курортами) туристичної інфраструктури в навколишніх населених пунктах з широкими можливостями відносно розміщення туристів і проведення дозвілля. Окрім цього, перебування тут значно дешевше ніж на курорті Буковель, що є вагомим фактором при виборі місця відпочинку.

Одним з показників аналізу гірськолижного туризму є доступність цінової політики на проживання, а також прокат амуніції та вартість одного підйому на вершину. Ціна перебування на гірськолижних курортах Карпат значно різниться залежно від засобу розміщення (готель, приватний пансіон, міні-готель, туркомплекс, база відпочинку), рівня інфраструктури та якості пропонованих послуг. Найдорожче перебування представлено на таких курортах, як Буковель, Драгобрат, Красія, Славське, Тисовець, Мигово.

На рис. 2.6 показані середні ціни проживання на гірськолижних курортах України.

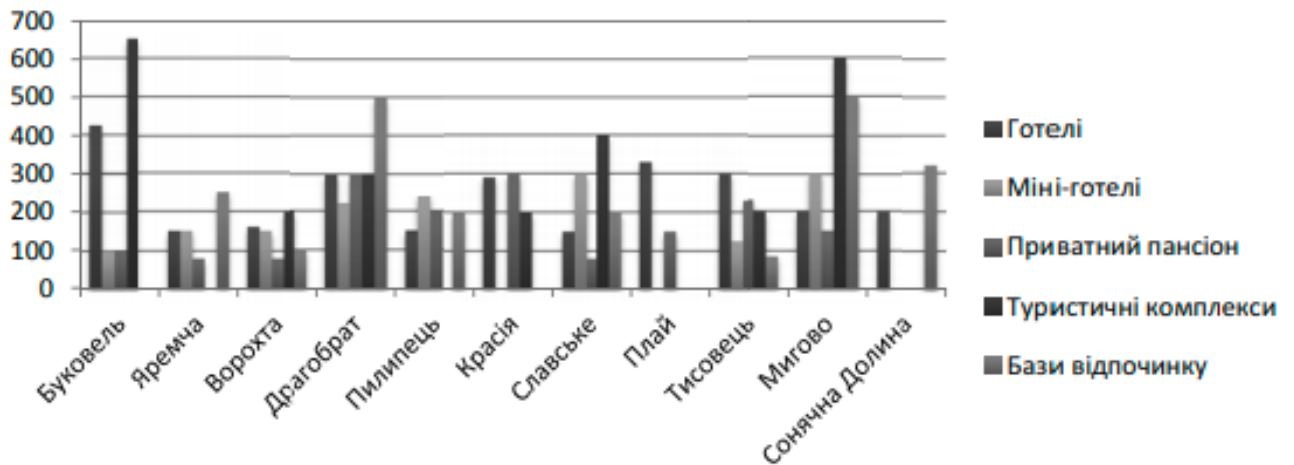

Рис. 2.6. Середні ціни проживання на гірськолижних курортах

Найдорожчий сервіс надається у ГК «Буковель» – 125 та 45 грн за прокат амуніції та один підйом відповідно, через те що гірськолижне приладдя та якість підйомників відповідає міжнародним стандартам (рис. 2.7).

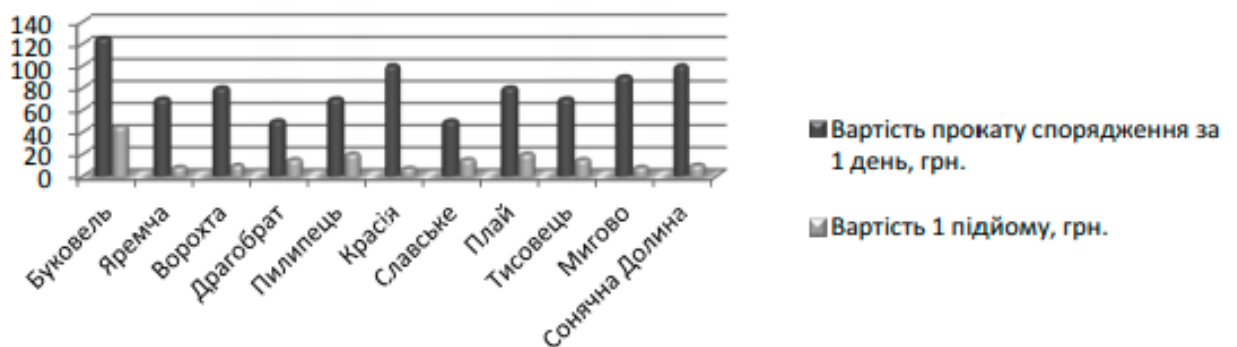

Рис. 2.7. Вартість прокату спорядження за 1 день та одного підйому

Середню ціну прокату амуніції надають курорти Красія, Сонячна Долина, Славське, Мигово, Драгобрат, Плай, Ворохта – від 50 до 100 грн, а вартість підйому коштує від 8 до 25 грн. Найнижча ціна амуніції спостерігається на курортах Яремча, Пилипець та Тисовець – 70 грн, а ціна підйому вартує від 8 грн на Яремчі та 15 і 20 грн на Тисовці та Пилипці відповідно.

Обов'язковим елементом характеристики гірськолижного туризму є присутність туристичних потоків. Лідером за кількістю відвідувань є

курорт Буковель – 1,5 млн туристів з України, Росії, Білорусі, Молдови та інших країн. У свою чергу популярністю користується курорт Славське з кількістю туристів 0,6 млн чол. і юний та перспективний курорт Тисовець з 0,035 млн туристів.

Готелі гірськолижного курорту Буковель характеризуються високою якістю послуг і достатньо високими цінами. Поміж таких готелів “Буковель”, “Шелтер”, “VIPрезиденція”, “Тавель”, “Іріс”, які пропонують номери різних класів – від стандарту до класу люкс та апартаменти, надають обширний спектр послуг з проведення вільного часу є spa-центри. Ціна номера за одну добу у цьому місці становить в середньому від 600 до 3000 грн. залежно від класу номера та сезону, а в деяких номерах (типу вілла) може бути 13 000 грн. Крім того на курорті працює сітка закладів харчування, розважальні центри, spa-центри, лижні школи, пункти прокату, ковзанка тощо.

Готелі та туристичні комплекси місткістю понад 50 осіб, які забезпечують більш-менш якісні та комфортні умови перебування та пропонують обширний спектр додаткових послуг і розважальних заходів. Їх номерний фонд здебільшого представлений вищою категорією (півлюкс, люкс, котедж-люкс, апартаменти тощо) Як правило, це новозбудовані об’єкти або відремонтовані старі туристичні бази. Такі заклади знаходяться, як правило, у великих туристичних центрах або безпосередньо в системі гірськолижного комплексу: готель “Крокус” (75 місць) на Драгобраті, готельно-туристичний комплекс “Ворохта” на 120 місць і спортивно-оздоровчий комплекс “Хатки Руслани” на 64 місця у Ворохті, готель “Мілена” на 80 місць у Поляниці, готельний комплекс “Ізки” на 140 місць в с. Ізки, “Гранд-готель Пилипець” на 125 місць у с. Пилипець, туристичний комплекс “Захар Беркут” на 80 місць у Волосянці, готель “Карпатський затишок” на 65 місць у Славську. Ціни в таких закладах, як правило, високі або вищі від середніх. Залежно від класу

номера та сезону в середньому ціни тут коливаються в діапазоні від 400 до 2000 грн за добу.

Невеликі приватні готелі та котеджі місткістю 10–50 осіб, які пропонують порівняно якісні та комфортні умови проживання. Надають, як правило, послуги перебування та харчування, спектр додаткових послуг достатньо примітивний (може бути сауна, трансферні послуги). Номерний фонд представлений в основному середнім класом (номери типу стандарт, стандарт плюс), номерів вищого класу мало. Ціни в таких закладах середні або вищі від середніх, залежно від сезону та класу номера коливаються в діапазоні 100–700 грн за добу. Суттєвим фактором, що впливає на ціни в цьому сегменті є близькість до гірськолижних витягів. Поміж таких закладів: готель “Трембіта” на 30 місць у Міжгір’ї, готель “Казка Карпат” на 36 місць у Пилипці, котедж “У Степана” на 32 місця на Драгобраті, готель “Під Говерлою на 30 місць у Ворохті, готель “Зорі Карпат” на 35 місць у Микуличині, готель “Калина” в Поляниці, котеджі “Сім вітрів” на 20 місць у Волосянці, готель “Альпійський двір” на 40 місць у Славську, готель “Дюк” на 20 місць у Тисовці. У цілому такі заклади присутні на всіх гірськолижних курортах Карпатського регіону у великій кількості.

Приватні будинки невеликої місткості (4–15 осіб), які характеризуються низьким або середнім рівнем якості послуг та комфортності перебування та порівняно невисокими цінами (50–100 грн /добу). Як правило, господарі проживають у тому ж будинку, де приймають гостей. Поміж таких закладів: садиба “У Лакатоша” на 12 осіб в Ясіні, садиба “Лісова пісня” на 10 осіб у с. Синяк, садиба “Дюбава” на 14 осіб у Пилипці, садиба “Топірець” на 10 місць у Ворохті, садиба “У Ірини” на 6 місць у Славську, садиба “Марта” в Орявчику тощо. Ці заклади розміщення, як і попередні, у свою чергу найбільш поширені.

Старі туристичні бази та пансіонати, збудовані ще за радянських часів, здебільшого великої місткості (50–150 осіб), як правило, більш-менш модернізовані або потребують реконструкції. Рівень послуг тут низький

або середній. До таких закладів належать: спортивно-оздоровча база “Україна” на 100 місць та “Авангард” на 120 місць у Ворохті, оздоровчий комплекс “Карпати” на 160 місць в Яремче, пансіонат “Славський” на 120 місць у Славську, туристична база “Карпатські зорі” на 110 місць у Косові, туристична база “Бойківчанка” на 60 місць у Розлучі тощо. Таких закладів мало і з кожним роком їх стає чимраз менше, тому що вони або модернізуються або закриваються.

Взагалі характеристика конкурентоспроможності гірськолижних центрів Карпатського регіону показала, що найсильнішими є позиції Буковеля та Славського. Це також підтвердили результати маркетингових досліджень гірськолижних центрів України, проведених інтернет-ресурсом “Українська правда”

Проблемою гірськолижного туристичного комплексу Карпатського регіону України є рівень обслуговування, що впливає на структуру споживчого попиту і є важливим чинником у конкурентній боротьбі на туристичному ринку та у формуванні конкурентоспроможного гірськолижного туристичного продукту.

Таким чином основними напрямками поліпшення організації та покращення рівню туристичного обслуговування, творення конкурентоспроможного гірськолижного туристичного продукту є функціональна спорідненість туристичних послуг вимогам визначеного сегменту обслуговування; інформаційне задоволення потреб споживача; гарантії в наданні раніше оплачених послуг; юридична охорона споживачів; менеджмент, спрямований на якісне туристичне обслуговування; маркетинг якісних туристичних послуг.

Аналізуючи гірськолижний туризм в Україні, можна вільно утворити підсумок що цей вид туризму являє собою основу розвитку туризму в Україні у зимовий період.

2.2 Особливості надання послуг розміщення та інших додаткових послуг в пішохідному туризмі в Україні

Не меншою популярністю у туристів користується пішохідний туризм, котрий охоплює фактично всю територію України. Особливо популярні гірсько-пішохідні маршрути в Карпатах та Криму.

Пішохідний туризм сприяє фізичному та інтелектуальному розвитку людини, підтримці хорошої фізичної форми в наслідок перебування в природних умовах навколишнього середовища. Шлях пішого туризму включає в собі програму фізичної чи спортивно-оздоровчої підготовки, знайомство з історією і культурною спадщиною жителів регіону.

Як правило, пішохідні туристичні походи тривають від 1-2 днів до 15-20 днів. Власне кажучи, рух по маршруту, привали, обідня зупинка, нічна зупинка (бівуак) є найважливішими елементами для пішохідного туриста. Після декількох діб важкого маршруту може бути влаштовано 1 доба відпочинку — так звана «днівка». У горах гірські туристи денний маршрут можуть починати на світанку — в зоні сніжників та льодовиків о 4-5 ранку — коли є видимість від вранішнього сонця — і завершувати в 10-12 годин дня (ранку), що пов'язано з правилами безпеки (після сходу сонця сніг і лід тане, підвищується вірогідність каменепадів, сходу лавин тощо).

Погодні умови України дають змогу розкручувати пішохідний туризм з березня до листопада. Іноді, за сприятливих погодних умов, пішохідні туристичні походи можливо здійснювати впродовж усього року.

Густота пішохідних маршрутів наведена в Додатку Б.

Туристські маршрути класифікують залежно від:

– далекобіжні (регіональні — охоплюють територію певного регіону і тривають понад три дні, національні — виходять за межі регіону, міжнародні — за межі держави);

– місцеві — це ті, які починаються і закінчуються в одній місцевості (районі) і тривають не більше ніж 1 день. Ними можуть бути — навчальні (еколого- та науково-пізнавальні), прогулянкові і маршрути вихідного дня з використанням різних засобів пересування.;

– близькі — до них відносяться дво- або триденні маршрути, які можуть оточувати територію одного або більше районів.

Залежно від засобу переміщення туристичні маршрути поділяються на:

- пішохідні;
- велосипедні;
- лижні;
- водні;
- кінні;
- комбіновані.

Тривалості:

- короткотермінові;
- багатоденні.

Мети подорожі (призначення):

- навчальні;
- пізнавальні (екскурсійні, краєзнавчі, екологічні);
- оздоровчі (рекреаційні);
- спортивні;
- екстремальні.

Туристський маршрут — дороги, стежки, водойми тощо, які використовують для туристичних мандрівок (активного туризму) за певним маршрутом. Вони можуть бути сухопутними (наземними, підземними), водними (підводними), повітряними.

Туристські шляхи прокладають територіями, що мають привабливі з погляду природної, історичної, культурної, етнографічної, соціальної

цінності туристичні об'єкти та сприятливі екологічні і санітарно-епідеміологічні умови.

З метою забезпечення безпеки туристів під час здійснення ними туристичних походів проводять маркування туристських шляхів, призначених для здійснення подорожей з активним способом переміщення: пішим, велосипедним, лижним, кінним та водним з застосуванням малих плавзасобів.

Туристські шляхи за довжиною та територією охоплення поділяють на:

- міжнародні, що проходять територією декількох країн розробляють під егідою міжнародних туристичних організацій або за домовленістю туристичних організацій декількох сусідніх країн. Вони мають містити в собі визначні туристичні атракції України.
- національні, що проходять територією декількох областей України та з'єднують різні географічні формування, великі транспортні пункти і туристичні об'єкти найкоротшим способом.
- міжрегіональні, що проходять територіями суміжних областей та охоплюють туристичні і/або географічні об'єкти в межах одного географічного утворення.
- регіональні, що проходять в межах однієї області та мають мати у своєму складі найцікавіші туристичні об'єкти на території окремого регіону, у тому числі не дуже відомі, розділяти туристичні потоки, враховуючи соціальні, екологічні, історичні та інші ознаки розвитку регіону.
- місцеві (екскурсійні), які прокладають в окремих туристично-рекреаційних зонах, населених пунктах, природних парках, заповідниках тощо. Розраховані на нетривалу мандрівку в межах одного дня, можуть починатись і добігати кінця в одному місці.

Власне кажучи, пішохідний туризм поділяється на підвиди: трекінг-туризм, легка хода, бекпекер.

Хайкінг/Треккінг – варіант пішохідного туризму (рекреаційний, а не спортивний туризм), сучасне явище, розвинуте в багатьох країнах світу. Це похід з оздоровлюючими і пізнавальними цілями по обладнаним і промаркованим маршрутам (як в гірській місцевості так і на площині (долини, пустелі, плато тощо). Маршрути проходять у мальовничих місцях, де можливо «поєднатись» з природою / краєвидами / лісами / озерами. Маркування дозволяє туристам незалежно вибирати шляхи, тривалість, складність і сутність маршруту і не потребує допомоги гіда/провідника.

На ТК «Буковель» існує 9 піших/треккінгових маршрутів, більшість з яких ведуть на найвищі околишні точки-вершини, з яких відкривається незрівнянна панорама на всі хребти Карпатського краю.

ГТК «Інтурист Закарпаття», яке, окрім надання послуг розміщення і харчування, займається організацією групових та індивідуальних екскурсій, пропонує персональне створення маршруту згідно з побажанням замовника.

Легка хода (англ. Lightweightbackpacking, від англ. Lightweight - легкий і англ. Backpack - "рюкзак") - напрям у пішохідному туризмі, відмінною рисою якого є максимальне зменшення ваги амуніції без загрози безпеки. Для цього вага основного приладдя (екіпірування, рюкзак і те, що в ньому - виключаючи паливо, воду і їжу, об'єм яких залежить від тривалості та стилю походу) зменшується до такої міри, наскільки це безпечно можливо. Інколи у свою чергу скорочується об'єм провізії. Принаймні чітких кордонів ваги не існує, прийнято визнати що легкоходи і ультралегкоходи (ультраси) використовують амуніцію приблизно 10 і 5 кілограмів відповідно. Але поділ це вельми умовний. У традиційному туризмі мінімальне значення амуніції зазвичай - не менше 14 кг і вище. Найбільш послідовні прихильники ультралегкоходства часом збирають екстремально легкі набори амуніції, приблизно 2,5 кг. Але для того щоб

мандрувати з таким спорядженням, доведеться бути надзвичайно витривалим і впевненим у своїх силах.

Бекпекер (англ. Backpacker, від англ. Backpack - "рюкзак") - популярний в останні десятиліття вираз, що позначає мандрівника, що здійснює самостійні подорожі за невелику вартість, переважно принципово відмовляючись від послуг туроператорів. Усі свої подорожі бекпекер планує і здійснює самотужки переміщається на всіх видах громадського транспорту (автобуси, поїзди, літаки). Використовує всі можливості, надані авіаперевізниками: розпродажі і спеціальні акції, бонусні милі, лоукост, їздить автостопом. В дорозі бекпекер ночує не тільки в готелях, але й в хостелах, кемпінгах, гестхаусах, а також у будинках місцевих жителів. Харчується зазвичай там же, де і місцеві жителі, в простих і недорогих столових ресторанах, а також у самих місцевих жителів.

Через те що, приблизно 95 % території України – це низовини і височини, на яких відсутні значні природні перешкоди на шляху переміщення туристів, пішохідним маршрутам здебільшого надається I клас складності. А гори займають лишень 5 % території країни, з огляду на це походи II та III категорій складності дозволено проводити тільки в Кримських горах і Карпатах [28].

Пішохідні маршрути в Карпатських горах мають I, II та III категорії складності, через те що в Карпатських горах є і чимало високих гірських вершин, а разом гори, які розраховані на легкі походи або походи вихідного дня. Найбільш цікаві та екстремальні маршрути у Карпатах проходять уздовж хребтів та масивів Черногори, Горган і Свидовця. Тут є ділянки зі значним перепадом висот, скельним рельєфом, складним орієнтуванням, водними перешкодами. Унікальні властивості має гірський Крим – лісові масиви тут поєднуються з безлісими яйлами, печерами, скелями і величезними проваллями, цікавими водоспадами і неповторними каньйонами. Насамперед перспективні меридіональні походи з півночі на південь із завершенням маршрутів на Південному узбережжі. Найцікавіші

гірсько-пішохідні маршрути пролягають по таким горах як Демерджи, Чатир-Даг, Ай-Петрі, Орлиний Заліт та інші. Пішохідні маршрути в Кримських горах мають I, II та III категорії складності, з огляду на те, що наявні як і складні природні перешкоди на маршруті, так і походи легкого рівня.

Таким чином гірсько-пішохідний туризм в Карпатських та Кримських горах має всі обставини для розвитку цього виду туризму – високі гори та перевали, які, в свою чергу, мають гірські та водні перешкоди. Найбільш поширені маршрути II та III категорій складності.

У рамках програм національно-культурного розвитку, збереження історико-культурного та ландшафтного середовища регіону були розроблені концепції Закарпатського та Східнокарпатського туристичних шляхів. Це спроба поєднувати мережу пішохідних маршрутів та сільський зелений туризм як перспективний курс економічного розвитку регіону та віддалених гірських сіл. Ці шляхи вирізняються універсальністю (складаються зі стежок і маршрутів різної протяжності та складності, починаються і закінчуються неподалік головних транспортних магістралей), безпечністю (шляхи облаштовуються і маркуються на маршрутах), привабливістю (наявність туристичних стоянок, турбаз, агросадиб, історико-архітектурних, культурних та інших пам'яток).

У 2015 році Vodafone запустив соціальний план Find&Follow. CityRoutes з метою утворення цифрової інфраструктури для розвитку туризму в Україні. CityRoutes – це інноваційні пішохідні туристичні маршрути в містах України. Маршрути візуалізуються за допомогою кам'яних табличок з QR-кодами та кумедними персонажами. Таблички з QR-кодами розміщені біля культурних та історичних пам'яток, кам'яні стрілочки вказують маршрут до наступної локації, таким чином складаючи суцільний неповторний маршрут. Туристичні стежки покищо є у семи містах України: Києві, Львові, Чернівцях, Полтаві, Ужгороді, Черкасах та Херсоні.

У липні 2020 року, в рамках туристичного проекту Find&Follow, Vodafone презентував новоспечений курс для подорожей – VillageRoutes. Метою ініціативи стала допомога розвитку сільського туризму, місцевих громад та малого бізнесу, а також продовження створення цифрової інфраструктури для подорожей Україною. За винятком того, курс VillageRoutes створено у свою чергу заради того, щоб запропонувати українцям малолюдні безпечні подорожі сільською місцевістю у зв'язку з поширенням COVID-19.

Маршрути VillageRoutes розраховані на 1-3 дні, їх крім того також можливо з'єднувати у довші тури. Туристу пропонуються різноманітні опції – пішохідні гірські маршрути, відвідини музеїв, історичних пам'яток, дегустацій, мальовничих локацій заради фотографій тощо. Пропозиції будуть цікавими як для тих, хто лише починає вивчати Україну, так і для просунутих туристів, які шукають нових відкриттів.

Покищо сільські туристичні маршрути розроблено для Закарпатської, Львівської, Івано-Франківської, Рівненської, Тернопільської, Волинської, Житомирської, Чернівецької, Хмельницької, Київської, Вінницької, Чернігівської, Херсонської, Одеської, Полтавської областей, Черкаської, Сумської, Миколаївської, Кіровоградської областей та Чорнобильської зони відчуження.

ReikartzHotelGroup є найбільшою національною мережею готелів, що об'єднує 38 курортних і бізнес-готелів під брендами ReikartzHotels&Resorts, ReikartzCollection, OptimaHotels, Raziotel і VitaPark.

За винятком готелів, в мережі ReikartzHotelGroup є свій туроператор для комфортних подорожей Україною, конференц-сервіс для організації бізнес-заходів будь-якої складності по всій Україні і 52 заклади харчування.

Готельні бренди мережі: ReikartzCollectionHotel, ReikartzHotels&Resorts, OptimaHotel, VitaPark, Raziotel.

Компаньйон мережі ReikartzHotelGroup — маркетингова компанія «UA HotelAlliance», що об'єднує немережеві готелі, які представлені двома брендами AllianceCity — міські готелі що знаходяться в центральних частинах міста, та AllianceResorts готелі — для спокійного відпочинку на морі, в горах або за містом.

Таким чином, основними проблемами відносно успішного розвитку екомаршрутівна Закарпатті, є [6, с.155]:

- сільські дороги не до кінця підготовлені для проляганнявеломаршрутів;
- відсутність маркованих маршрутних трас (інформаційних табличок);
- слабка рекламна кампанія
- відсутність обладнаних місць (або наметів) для відпочинку та сервісних майстерень на територіях, крізь які пролягають «зелені маршрути».

За декілька останніх років розроблено та створено новітній конкурентоспроможний туристичний продукт – тематичні туристичні маршрути: “Закарпатський туристичний шлях” (концепція пішохідних еко-туристичних шляхів загальною протяжністю приблизно 380 км), “Закарпатський туристичний гастрономічний шлях” (представляє кулінарну вправність та смакову гаму 9 національних кухонь), “Закарпатський туристичний винний шлях” (представляє традиції закарпатського домашнього виноградарства та виноробства), військовий шлях “Карпатська Україна” та військовий туристичний шлях “Лінія Арпада”, туристичний шлях “Гуцульськими стежками”

Для організації цікавих для туриста екомаршрутів потрібно:

- 1.Визначити об’єкти на території регіону, які можуть бути цікавими для туристів різних сегментів ринку;

2. Створити ілюстровану карту місць, де буде проходити туристичний маршрут;

3. Скласти цікаві екомаршрути;

4. Врахувати та вказати на карті заклади відпочинку, сервісного обслуговування та решту об'єктів, які розташовані на туристичному маршруті;

5. Розташувати інформаційні вказівники;

6. Поширити інформацію про даний тип відпочинку та підкріпити її інформаційно-рекламним матеріалом поміжтурагентств та туроператорів не лише вітчизняних, а й закордонних.

2.3 Особливості надання послуг розміщення та додаткових послуг у водному туризмі

Україна має достатньо густу річкову систему та понад 70 тис. річок, придатних для проведення водних туристських походів як на розбірних, так і на надувних плавзасобах різних класів. Великих річок з довжиною понад 500 км в Україні – 8, що в процентному співвідношенні становить 7 % від території України, а річок у довжину понад 100 км на території України – 113, що відповідним чином становить 93 % [8].

За всім комплексом п'яти природних умов для організації водного туризму (похилом русла, сезонним режимом, особливостями течії, наявністю природних перешкод і складністю у їх подоланні тощо) річки України поділяються на 3 групи: річки низовин, річки височин, річки гірських районів (рис. 2.8).

Рис. 2.8. Частка річок по групах

З погляду їх застосування з метою водного туризму кожна з трьох груп має власну туристично-спортивну складність.

Найнижчий ступінь складності (до I категорії) мають річки Поліської, Придніпровської і Причорноморської низовин. До них належать Дніпро з правими притоками Прип'ять, Ірпінь та ін. , праві притоки Прип'яті – Горинь, Стир, Стохід та ін. Рівнинними є ліві притоки Дніпра, Десна з Сеймом і Остром, Сула з Удаєм, Псел, Ворскла, Самара, Сіверський Донець та ін. Всі ці річки вкрай доступні для туристів-початківців.

Найбільш придатні річки Подільської, Волинської і Придніпровської височин. Це верхні течії Горині, Случа, Тетерів, Уж, Рось басейну Дніпра, Південний Буг з притоками Гірський і Гнилий Тікич, Синюха, Бужок, Червоні Ворота, Гард, а також верхів'я Дністра та його ліві притоки Жванець, Іванчик, Збруч, Смотрич та ін. Всі ці річки дають змогу реалізувати водні мандрівки II і III категорій складності. Пороги нижньої течії Південного Бугу є найскладнішими і вимагають від водних туристів спеціальних навичок [11].

Гірські річки Карпат належать до третьої групи. Найбільш освоєні туристами праві притоки Дністра: Черемош, Білий Черемош, Чорний Черемош, Стрий у Передкарпатті й Тиса з притоками на Закарпатті.

Розквіт техніки водного туризму і зростання її масштабів привели до освоєння притоків Черемошу таких як Бистрець, Пробійна, верхів'я Пруту і приток Стрия.

Карпатські ріки долаються на катамаранах, байдарках, плотах. Перспектива розкручувати водний туризм є в Криму, а саме на гірських річках, в наявності 5 придатних рік для сплаву – це річки Чорна, Західний Булганак, Альма, Кача, Бельбек. Рівень складності цих річок – III та IV.

Найбільш поширені водні маршрути поміж туристів – це маршрути II та III категорій складності, через те що вони пропонують перешкоди у

вигляді водних порогів та є більше екстремальними та захоплюючими порівнюючи з маршрутами I категорії складності.

Найбільш поширені річки для сплаву та інших видів водного туризму – це Черемош, Случ, Смотрич, Прут, Чорна Тиса та ін. Вони відрізняються категорією складності, через те розраховані як на початківців, так і професіоналів.

Таким чином на території України є вельми багацько річок різних груп, які можуть бути придатні для розвитку різних видів водного туризму. Категоровані маршрути II, III та IV категорії складності дозволено прокладати на річках височин, таких як Горинь, Случ, Південний Буг, Смотрич, а також на гірських річках – Черемош, Прут, Стрий, Тиса, які орієнтовані конкретно на екстремальні водні спуски. Для початківців можна порекомендувати маршрути по річкам Дніпра – Прип'яті, Ірпені, Горині, Пслу, а ще і по Сіверському Дінцю.

Різноманітні установи на водних маршрутах за кордоном можуть бути зведені до кількох основних типів. В основу типології покладена комплексність обслуговування, а також розподіл видів обслуговування на основні і другорядні. В результаті виявлено 4 види обслуговування:

- технічне обслуговування плавальних засобів (причали, спуско-підйомні пристрої, зберігання і ремонт);
- обслуговування туристів: надання спальних місць у плавучому або прибережному готелі, в літніх будиночках або наметах на березі, забезпечення харчуванням, культурно-масове і побутове обслуговування;
- забезпечення персоналу ночівлею і харчуванням;
- інженерне устаткування будівель.

Розподіл закладів водного туризму на сезонні і цілорічні за кордоном умовний. Більшість комплексів у районах зі сприятливими кліматичними умовами використовуються цілорічно. Всі установи водного туризм дозволено віднести до таких основних типів:

- комплекси водного туризму;
- окремі будівлі і заклади для обслуговування плавзасобів і туристів (марини, флотелі, плавучі готелі тощо);
- окремі спуско-підйомні і причальні пристрої для обслуговування плавзасобів на березі водойм, неподалік стоянок і наметових містечок відпочинку.

Розміщення закладів водного туризму зумовлене зонуванням туристичної траси на початкову, транзитну і кінцеву зони.

Комплекси закладів водного туризму - це складні рекреаційні формквання місткістю до 1750 місць, яким властиве утворення функцій, що забезпечують умови для ночівлі, відпочинку туристів, а також для стоянки, технічного обслуговування і зберігання плавзасобів:

- ботелі (від англ. boat - човен, hotel - готель) - це сезонні або цілорічні заклади, розташовані на березі річки чи іншої водойми в початкових чи кінцевих зонах маршруту через 150-200 км. Характеризуються високим рівнем комфорту і призначені, у першу чергу, для занять літнім водним туризмом, байдарковим або вітрильним спортом, а взимку - буєрним спортом. Складаються вони з житлових корпусів готельного типу із системою культурно-побутового обслуговування, стаціонарних споруд і пристроїв технічного обслуговування плавзасобів. Земельна ділянка ботелю повинна мати обладнану гавань;

- ботокемпінги - це заклади сезонного користування на зразок кемпінгу з невисоким рівнем комфорту, призначені для обслуговування водних туристів у поході. Вони мають стаціонарні заклади і будівлі технічного обслуговування плавзасобів і розташовані через 70-100 км у проміжних пунктах лінійних водних маршрутів. На станції є ділянки для наметів, майданчики відпочинку, адміністративні будинки, а також пляжі, причали, елінги та ремонтні майстерні зі скороченою програмою обслуговування.

Площі ділянок ботелів і ботокемпінгів повинні виділятися з урахуванням функціонування готельного корпусу та ділянки техобслуговування плавзасобів, тож габарити ділянки ботелю обчислюється з розрахунку 175 м²/місце, а ботокемпінгів - 100 м²/місце (з дещо скороченим набором споруд і засобів технічного обслуговування плавзасобів);

– флотель (плавготель, "курорт на воді", плаваючий мотель) - рекреаційна установа сезонного типу, що функціонує цілком на плаву, з розташуванням спальних і громадських приміщень на дебаркадерах чи застарілих теплоходах. Вмістимість - 200-300 місць. Дебаркадери можуть об'єднуватися, утворюючи бухту для прогулянкових суден. Флотель призначений для пересування за маршрутом із зупинкою на 1-3-денний перепочинок у мальовничих місцях. Флотелі можуть швартуватися на березі озера чи водосховища на період навігації та бути опорним пунктом радіальних водних маршрутів. На відміну від ботелів, у флотелях туристам надається обширний набір послуг для відпочинку на воді: водні лижі, приладдя для рибальства тощо. Поширені в США, Іспанії, Швейцарії;

– флотокемпінги - готелі з наплавних споруд, які розміщуються на маршруті через 20-25 км. Маршрути водного туризму повинні прокладатися в місцях туристичної привабливості та екзотичних ландшафтів протяжністю 200-300 км. Ботелі доречно розташовувати у початковій і кінцевій зонах маршрутів із врахуванням найбільших можливостей технічного обслуговування. При виборі території для ботелів, ботокемпінгів і флотокемпінгів варто обрати місце на березі гавані, що має природні сховки для суден (бухти, гирла річок та ін.). Слід передбачити такі зони: готельного корпусу, рекреації та спортивних майданчиків, техобслуговування та ремонту плавзасобів.

Всі зони комплексу повинні включати як правило стандартний набір приміщень із найменшими показниками площ. Для флотелів і ботелів

стандарт житлової площі більш нижчий від норм у готелях і складає: одномісний номер - 7 м², двомісний - 9 м², тримісний - 14 м². На флото- і ботокемпінгах, як правило норма житлової площі приймається 3,75-4,5 м²/місце. Найважливіша деталь генерального плану закладів водного туризму - гавань, яка може бути як природною, так і штучною водоймою;

– особливим типом будівель водного туризму є громадська стоянка "марина" (особливо поширені в США, Канаді, Західній Європі). Ємкість "марин" різна і залежить від величини існуючого рекреаційного флоту, від прогнозованого прокату та від перспектив розвитку водного туризму і від площі акваторії. Для функціонування "марини" мінімальною вважається ділянка водної поверхні 100 га. "Марини" можуть бути міськими і заміськими. Перші -призначені для постійного паркування рекреаційного флоту мешканців міста, а ще і для тимчасових стоянок суден та обслуговування транзитних водних туристів. Такі стоянки мають високу ступінь комфорту і технічного обслуговування плавзасобів. Заміські "марини" можуть вступати до складу аквапарків - великих громадських закладів, призначених для найрізноманітнішого відпочинку на воді. Так, у Міссіон Бей-Парку (США), окрім гавані зі стоянками та елінгами для зберігання човнів, передбачені кафе, бари, клубні кімнати, ігрові майданчики, автостоянки і спальні корпуси. На водних трасах Великих Озер (Канада) основним закладом обслуговування є "марина". У Великобританії такі громадські стоянки називаються "човновими дворами". До цього типу закладів дозволено також віднести і "бази вихідного дня" в Польщі.

У готельній індустрії України дуже крихітний процент готелів, які відповідають європейському рівню. Без огляду на це, українська готельна індустрія є достатньо приваблива для іноземних інвесторів, тому що окупність проекту сягає приблизно 8 років, що на порядок нижче, ніж у країнах Європи. Більшість готелів і спеціалізованих засобів розміщення потребують оновлення та реконструкції.

2.4 Особливості надання послуг розміщення та додаткових послуг для інших видів туризму: спелеологічного, велосипедного, кінного, дайвінгу, екстремального

Україна дуже багата на печери. В Україні відомі понад 1100 печер різного типу від невеликих до гігантських за розмірами. На даний час досліджено 756 печер, які мають назви та інформацію щодо їх довжини та глибини.

Найбільше число печер має Крим – 599, що в процентному співвідношенні становить 79 %, другу позицію займає регіон Поділля – 100 печер – 13 % відповідно, в Карпатському регіоні – 44 печери, що становить 6 %, а на території Буковини налічується 13 печер, що становить лише 2 % (рис. 2.9).

Рис. 2.9. Кількість печер по регіонам України

Важливою складовою аналізу є ознака печер за їх типами, а ще і за довжиною та глибиною печер, з огляду на це за цими критеріями можна оцінити печери за категорією складності.

На теренах України виділено 4 основних райони проведення спелеоходів: Крим, Поділля, Буковина та Карпатський регіон. У перших трьох районах переважають печери горизонтального типу різних категорій складності, а в Криму – вертикальні, а також комбіновані [23].

На території України, а конкретно в Криму, на Поділлі та в Буковині створені всі можливості для розвитку спелеотуризму. Найцікавіші зі

спортивної точки зору печери мають класифіковані туристські спортивні маршрути й увійшли до переліку класифікованих печер України. На сьогодні в Україні класифіковано 157 печер від I до IV категорії складності. Найцікавіші печери, які відвідують – це Червона, Молодіжна та Дружба в Криму, а Млинки, Кришталева, Опти містична та Попелюшка на Поділлі і Буковині.

На території України набувають популярності такі види туризму, як велосипедний, кінний, дайвінг.

Густота веломаршрутів в областях України наведена в Додатку В.

Для велосипедних походів I та II категорії складності придатні території всіх областей України.

Основна частка походів більш високих категорій складності здійснюється в гірських районах Карпаті Криму, а саме по гірському південно-західному Криму (II–V категорії складності включно). Заразом ці райони мають густу мережу автомобільних шляхів і населених пунктів. Для велосипедного туризму сформовано приблизно 1,5 тис. маршрутів і обладнані приблизно 100 туристичних стоянок.

Кінний туризм, а саме одноденні та багатоденні кінні маршрути розповсюджені на території Криму, в гірських масивах Демерджі, Ай-Петрі, Аюдаг, а ще і в Карпатському регіоні. В Криму є 20 кінних клубів, які організують ці маршрути, а в Карпатах – 11 [28].

Дайвінг розповсюджений в Криму, привабливий у цьому плані район Тарханкутського півострова, насамперед берегова смуга під назвою Великий і Малий Атлеш.

Є тут і досить багато затонулих кораблів, цікавих для обстеження. Існує і активно поповнюється і так звана «Алея вождів» – підводна виставка бюстів колишніх комуністичних вождів. Наповнений різними підводними об'єктами район південно-західної берегової смуги Криму – від мису Лукулл до мису Сарич.

Морське дно в цьому районі надійно зберегло предмети і об'єкти, що свідчать про всі шаблі бурхливої і тривалої історії цих місць, рештки затонулих кораблів і літаків. Крім того дайвінг розповсюджений на Південному березі Криму (Новий Світ, Судак, Карадаг) та на мисі Айя, в районі Батилимана та в Блакитній затоці біля Сімеїзу. На території Криму налічується 18 дайвінг-центрів та шкіл.

Можливості для активного спортивного туризму наведені в Додатку Г.

На території України є досить сприятливі обставини і запаси для розвитку екстремального туризму. Але низький ступінь розвитку туристичної інфраструктури і соціальних стандартів населення призвів до того, що екстремальний туризм у нас у своєму розвитку відстає від загальносвітових тенденцій. За оцінками багатьох вітчизняних спеціалістів, існує неабиякий потенціал екстремального туризму, який можна буде розкрити з загальним соціально-економічним розвитком держави.

В Україні перспективним вважається зростання таких видів екстремального туризму, як польоти на повітряних кулях, парашутизм, рафтинг.

Туристські готелі при незначних планувальних змінах можуть бути використані для розселення і обслуговування клієнтів: що займаються автотуризмом, деякими видами спортивного і транспортного туризму; прибувають на конгреси, молодіжні зібрання, фестивалі; здійснюють туристські подорожі. По розташуванню на маршрутах туристські готелі працюють як установи:

- головні (початкові або кінцеві точки на лінійних, і кільцевих маршрутах);
- проміжні, призначені для щодо тривалого відпочинку туристів в середині маршруту.

За сезонністю експлуатації цей тип готелів використовується для експлуатації будь-якого сезону.

Туристські бази – звичний тип установи туризму з чітким контингентом відпочиваючих (наприклад, спортсмени-гірськолижники); режимом завантаження, експлуатації (наприклад, лише взимку); чітко встановленим розпорядком роботи.

Бази призначаються для прийому на відпочинок і обслуговування головним чином планових (частково - самодіяльних) туристичних груп, що здійснюють подорожі по маршрутах, прокладених по спеціально розроблених і обладнаних піших, лижних, водних, гірських, кінних, санних, велосипедних, автобусних чи комбінованих туристських трасах. Туристські бази зазвичай розміщуються в приміських зонах відпочинку чи поблизу курортів, у складі туристсько-оздоровчих регіонів або комплексів.

При відповідному економічному обґрунтуванні туристські бази можливо будувати і в малонаселеній місцевості (забезпечивши сприятливу транспортну доступність), що володіє унікальними екскурсійними об'єктами і природно-кліматичними умовами для активного відпочинку.

Туристські бази експлуатуються як головні установи туризму для організації подорожей по радіальних, лінійних і кільцевих маршрутах з малотривалим (від 3 до 10 днів) перебуванням туристів на базі. У зв'язку з цим туристські бази будуються:

- у початкових або кінцевих пунктах туристських маршрутів для спортивного і пізнавального видів туризму;
- для комбінованих туристських подорожей.

Туристські бази можуть працювати за принципом туристського пансіонату, іншими словами приймати самодіяльних туристів в «пікові» сезони на нелімітований путівкою дату із забезпеченням їх всіма необхідними туристськими сервісами.

Такі туристські бази ще не знайшли популяризація в нашій країні, але можуть слугувати вирішенню актуальної проблематики організації відпочинку величезного числа самодіяльних туристів.

Вплив природно-кліматичних і ландшафтно-географічних чинників місцевості, а також обумовлена цим спеціалізація по превалюючих видах туризму викликають значимість індивідуального підходу при виборі архітектурно-планувальних рішень туристських баз.

На території туристських баз цілорічної дії варто розмістити: літні павільйони; інакші стаціонарні або збірно-розбірні малі мобільні засоби розміщення для сезонного розширення на 30-50% місткості в «піковий» літній сезон експлуатації. Сезонне розширення місткості повинне бути передбачене вже на етапі проектування.

Широкого розповсюдження набули прийом і розміщення туристських баз (туристських готелів) безпосередньо в будівлях - пам'ятниках архітектури і історично відомих місцях (наприклад, в монастирях, фортецях і ін). З цією ціллю проводиться реконструкція старих будівель, архітектурних ансамблів з частковим переплануванням згідно до нового призначення. У цих випадках туристські бази суміщають функції: засобів розміщення; специфічного туристського обслуговування; об'єктів показу, що забезпечують задоволення туристських потреб культурного характеру. Даний тип діяльності дозволяє зберегти цінну історичну і культурну спадщину.

У проміжних пунктах туристських маршрутів створюються туристські станції з термінами проживання від 3 до 5 діб, у переважній більшості в малонаселених місцевостях, для надання послуг гостинності (житло, харчування), набору культурно-побутових послуг і спортивного обслуговування туристів.

Різновидом туристських станцій є туристські притулки. Їх своєрідність полягає в короткочасності прийому і обслуговування туристів в кінці окремих етапів туристського маршруту. Для прикладу це бази для

короткочасного перебування туристів-гірськолижників на вершині гори. Наприклад, тут подорожуючі мають змогу відпочити, попити чаю з медом, інколи – поспати.

Таким чином, в Україні поширюються різноманітні види спортивно-оздоровчого туризму, передусім такі як гірськолижний, пішохідний, гірсько-пішохідний, водний, спелеологічний, велосипедний, кінний, дайвінг, екстремальний туризм.

**РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБСЛУГОВУВАННЯ
ТУРИСТІВ У ГІРСЬКОЛИЖНОМУ СПОРТИВНО-ОЗДОРОВЧОМУ
КОМПЛЕКСІ «ВОДЯНИКИ»**

**3.1 Загальна характеристика діяльності гірськолижного
спортивно-оздоровчого комплексу «Водяники»**

Гірськолижний спортивно-оздоровчий комплекс «Водяники» - цілком новий неприродно створений лижний курорт, працює з січня 2009 року. Дистанція від Києва 200 км. Оснащений найсучаснішим обладнанням і сніговими гарматами (починають функціонувати не менше ніж при -5 градусів морозу). Ідеальний варіант для відвідування на вихідних. Засоби розміщення в гірськолижному спортивно-оздоровчому комплексі «Водяники» представлено в табл. 3.1-3.4.

Таблиця 3.1

Готель №1

Номери	Можлива кількість додаткових місць	Всі дні		Святкові дні (28.12.2020-7.01.2021)	
		двомісне	додаткове місце	двомісне	додаткове місце
Люкс	1-4	1800,00	550,00	3500,00	1100,00
Напівлюкс	1-2	1600,00	550,00	3100,00	1100,00
Стандарт	1	1400,00	550,00	2700,00	1100,00

Таблиця 3.2

Готель №2

Номери	Можлива кількість додаткових місць	Всі дні		Святкові дні (28.12.2020-7.01.2021)	
		двомісне	додаткове місце	двомісне	додаткове місце
Люкс	1-4	1800,00	550,00	3500,00	1100,00
Напівлюкс	1-2	1600,00	550,00	3100,00	1100,00
Стандарт	1	1400,00	550,00	2700,00	1100,00

Таблиця 3.3

Готель № 3

Номери	Можлива кількість додаткових місць	Всі дні		Святкові дні (28.12.2020-7.01.2021)	
		двомісне	додаткове місце	двомісне	додаткове місце
Напівлюкс (2-кімнатний)	1-2	2800,00	550,00	4300,00	1100,00
Полулюкс (1-кімнатний)	1-2	1600,00	550,00	3100,00	1100,00

Таблиця 3.4

Готель № 4

Номери	Можлива кількість додаткових місць	Всі дні		Святкові дні (28.12.2020-7.01.2021)	
		двомісне	додаткове місце	двомісне	додаткове місце
Люкс	1-4	1800,00	550,00	3500,00	1100,00
Напівлюкс	1-2	1600,00	550,00	3100,00	1100,00
Стандарт	1	1400,00	550,00	2700,00	1100,00

Ціни дійсні на сезон (2020/2021)

Святкові дні (28.

Всі ціни вказані в національній валюті - гривня, за добу проживання.

У вартість сніданок не включений.

Час заїзду з 14. Виселення до 12 години.

Два значення в графі «Можлива чисельність додаткових місць» означають: мінімальне значення - вільне розташування, максимальне значення - щільне розташування додаткових місць.

Постояльцям готелю надається приладдя і абонементи без черги. Амуніцію дозволено не здавати на весь термін перебування у готелі за умови дотримання правил прокату і оплати всіх тарифів по використанню обладнання. Кухарі ресторанів при закладах раді порекомендувати гостям

гірськолижного спортивно-оздоровчого комплексу «Водяники» різноманітне меню української та європейської кухонь. А бармени мають у своєму розпорядженні великий асортимент напоїв, які допоможуть зігрітися і продовжити активне катання на гірських трасах.

Щоб смачно та ситно поїсти і провести час в затишній атмосфері і теплі, до вибору клієнтів є три заклади: ресторани «Колиба», «Панорама», «У Максима». Для відпочиваючих, що надають перевагу фаст-фуду є снєк-бар «Біла сова».

На території комплексу є банні альтанки, вартість яких представлена в табл. 3.5.

Таблиця 3.5

Тарифи на послуги, ціни дійсні на сезон (2020/2021)

Послуги	Кількість відвідувачів	Час	Ціна
1	2	3	4
Баня	до шести осіб включно	2 години	1500,00
Банщик	послуга не надається		-
Джакузі	до чотирьох осіб включно	1 година	400.00 грн
Масаж частковий	-	-	-
Масаж загальний класичний	-	-	-
Віник			80.00 грн

Купання в чані корисне для здоров'я організму, сприяє кращій роботі кровообігу, підтримки імунітету, надає терапевтичні лікувальні властивості для шкіри та суглобів, приводить в норму артеріальний тиск. Трав'яні суміші які заварюються в чані: м'ята, звіробій, деревій, дев'ятисил, полин, квітова суміш з топірців, пелюсток соняшнику і троянди. Вартість послуг для чанів представлені в табл. 3.6.

Таблиця 3.6

Тарифи на послуги, ціни дійсні на сезон (2020/2021)

Послуги	Кількість відвідувачів	Час	Ціна
1	2	3	4
Купання в чані	до восьми осіб включно	1 година	1200,00

На території гірськолижного комплексу «Водяники» працює зал для бізнес-переговорів.

Сучасний інтер'єр, професійне устаткування, надає можливість для проведення конференції та переговорів будь-якого рівня. Вельми комфортабельний, освітлений, вмісткий, зручний конференц зал може вмістити більш ніж 100 осіб.

Надається необхідна техніка та метеріали для проведення бізнес-заходів, а також, за бажанням туриста, готель може надати такі послуги як перерви на каву, бізнес-ланчі, гала-вечері.

Додаткові послуги, які надаються у: конференц-зал, ресторани, паркінг, інтернет з'єднання, лазні, джакузі на відкритому повітрі, а взимку - гірськолижні траси, влітку - велосипедні траси та доріжки, місця для риболовлі.

Щоб дібратися до гірськолижного спортивно-оздоровчого комплексу «Водяники» з Києва, декілька разів на тиждень організовується трансфер, вартість дороги в обидві сторони коштуватиме приблизно 100 гривень. Цілий день катання на лижах з 9:00 до 20: 00 коштує 300-350 гривень без урахування харчування і прокату спорядження.

Зручніше всього буде доїхати автомобілем таким маршрутом (Київ - Обухів - Владиславка - Богуслав - Лисянка - Звенигородка - Водяники), (Київ - Тараша - Лисянка - Звенигородка - Водяники), (Київ - Жашків - Буки - Водяники). Найближча заправна станція знаходиться в 3-х км від спортивно-оздоровчого комплексу. Також на території готелю функціонує безкоштовна стоянка.

3.2 Особливості надання спортивно-оздоровчих послуг в гірськолижному спортивно-оздоровчому комплексі «Водяники»

Всього 3 траси категорії - червона, синя, зелена. Сноупарк, трампліни, пайп (спеціальна U-подібна траса для катання на сноуборді - перша в Україні). Найдовша 750 м, перепад висот близько 100 м.

Карта гірськолижних трас гірськолижного спортивно-оздоровчого комплексу «Водяники» наведена в Додатку Д.

На підйом працюють один 4-крісельний і один бугельний підйомник з 09:00 до 20:00. Черга до 10 хвилин. Вартість від 8 грн за підйом, або від 75 грн. за день. Вартість прокату лиж, квадрациклів від 100 грн. за день. Нічне катання з 17:00 до 20:00. Істотний мінус - відсутність в прокаті сноубордів. Індивідуальні заняття з інструктором від 40 грн. Жити можна у приватному секторі в околицях. Є кафе, медпункт. Розваги: фан-парк (3 трампліни і піраміда), хафпайп для сноубордингу, сноутюбінг, трек для бігових лиж, сієркросс, бордеркросс, гра на льоду Айсшток, санки.

Гірськолижний курорт «Водяники» включає в себе:

Три траси (450м, 590м, 800м - середній перепад висоти 58м);

Чотирикрісельний канатну дорогу (20 грн. / Підйом);

Бугельний підйомник (15 грн. / Підйом);

Сноуборд парк з трьома лініями трамплінів і half-pipe;

Школа для навчання;

Прокат спорядження (130-150грн / день);

Снігові гармати;

Кафе, готелі, банні будиночки (від 800 грн. за стандартний номер на двох зі сніданком в готелі комплексу).

Вартість скіпаси - 30 грн.

Будні дні:

270 грн (09: 30-17: 00); 200 грн (17: 30-20: 30); 450 грн (09: 30-20: 30);

Вихідні дні:

300 грн (09: 30-17: 00); 230 грн (17: 30-20: 30); 510 грн (09: 30-20: 30);

Протяжність трас на території гірськолижного спортивно-оздоровчого комплексу «Водяники» більше двох кілометрів. Всі вони добре освітлені і постійно вирівнюються за допомогою ратрака.

Вхід на територію гірськолижного спортивно-оздоровчого комплексу «Водяники» безкоштовний. Ціни на підйомник залежать від дня тижня і

свят. Для тих, хто планує часто приїжджати сюди, є денні або нічні абонементи.

Тарифи на абонементи і прокат спортивного спорядження гірськолижного спортивно-оздоровчого комплексу «Водяники» представлені в табл. 3.7.

Таблиця 3.7

Тарифи на абонементи і прокат спортивного спорядження

Білет на підйоми		Всі дні	
1		2	
1 підйом (с 09:30 до 20:30 год.)			
Кресельний		48,00 грн	
Бугельний	45,00 грн		
	Будні дні	Вихідні і святкові дні	
Абонемент с 09:30 до 17:00 год.			
Денні	500,00 грн.	550,00 грн.	
	Будні дні	Вихідні і святкові дні	
Абонемент с 09:30 до 20:30 год.			
Денні-вечірні	800,00 грн.	900,00 грн.	
Абонемент с 17:30 до 20:30 год.			
Вечірні	400,00 грн.	450,00 грн.	

Діти до 5 років включно, під наглядом дорослих проходять через турнікети безкоштовно.

Заставна вартість скі-пас - 50,00 грн.

Заставна вартість скі-пас не входить у вартість абонеента, гірськолижного спорядження.

Денні катання з 9:30 до 17:00

Вечірні катання з 17:30 до 20:30

Будні дні: з понеділка по п'ятницю

Вихідні дні: субота-неділя

Розширено прокат, додано нове спорядження на комплект: лижі, черевики, палиці (табл. 3.8) і сноуборд-сноублейд (табл. 3.9).

Таблиця 3.8

Тарифи на комплект гірськолижного спорядження: лижі, черевики, палиці

Назва спорядження	Вид спорядження	Будні дні		Вихідні і святкові дні	
		с 9.30 до 17	Вечірнє катання 17.30-20.30	с 9.30 до 17	Вечірнє катання 17.30-20.30
		1 день		1 день	
Комплект (лижі, черевики, палки)	Дорослі	160	130	180	140
	Дитячі	105	85	120	100

Таблиця 3.9

Тарифи на сноуборд-сноублейд

Назва спорядження	Будні дні	Вихідні і святкові дні	Вечірні катання будні	Вихідні і святкові дні
СноубордСноублейд	с 9-30 до 17-00 /180,00грн	с 9-30 до 17-00/ 200,00 грн	с 17-30 до 20.30 140,00 грн.	с 17-30 до 20.30 150,00 грн.

Щоб користуватися прокатом, при собі слід мати документ, що засвідчує особистість (паспорт)

Користування прокатом сноуборду: техпаспорт на авто або права на авто.

Якщо відсутній документ, що засвідчує особистість, можна користуватися послугами прокату, внісши в касу заставну суму вартості спорядження + оплатити тариф на прокат.

На території гірськолижного спортивно-оздоровчого комплексу «Водяники» функціонує лижна школа. Тарифи на послуги лижної школи наведені в табл. 3.10.

Таблиця 3.10

Тарифи на послуги лижної школи

Перелік тарифів на послуги с 1-ї особи				
Заняття	1 година	1 година	2 години	2 години
	будні дні	вихідні дні	будні дні	вихідні дні
індивідуальні			1000,00 грн	1100,00 грн
група 2-3 особи			870,00 грн	970,00грн

група 4-8 осіб			770,00 грн	870,00грн
діти від 4 до 9-ти років	800,00грн	900,00 грн	950,00грн	1050,00грн

Отже, на території гірськолижного спортивно-оздоровчого комплексу «Водяники» надається широкий спектр спортивно-оздоровчих послуг, а також послуги абонементів і прокат спортивного спорядження.

3.3 Перспективи розвитку спортивно-оздоровчого туризму в Україні в умовах підвищених епідемічних ризиків

З самої назви – «спортивно-оздоровчий туризм» – виокремлюється його оздоровча сторона у поєднанні з активною формою здійснення подорожі. Що стосується його оздоровчого функціоналу, то будь-яка відновлююча діяльність має покращувати фізичне та моральне здоров'я людини. Саме через це до всіх типів і форм туризму застосовується термін «оздоровчий». Відмінність між ними полягає в тому, яким чином відбувається оздоровлення. В цій ситуації рекреація відвідувачів відбувається за допомогою зміни виду діяльності, помірними фізичними навантаженнями, перебуванням на свіжому повітрі та взаємодією з природою протягом всього перебування, адаптацією до нових умов, сбалансованого та корисного харчування [1].

Спортивна частина передбачає подорож з ціллю покращення фізичної форми, вдосконалення спеціальної технічної і методичної підготовки, застосування знань і навичок з тактики і техніки туризму на практиці. Спортивний туризм, як і інші види спорту, дозволяє під час виконання спортивних вправ вдосконалити спортивну підготовку учасників туристських походів, отримати спортивні розряди і спортивні звання. Захоплення туризмом займають особливу нішу в системі фізичного виховання, саме тому, порівнюючи з іншими спортивними видами, дають більше можливості для отримання та покращення знань, вміннь та навичок, які потрібні кожній людині [5].

Особливість спортивно-оздоровчого туризму полягає у програмно-нормативному та організаційно-керівному значеннях. Здійснення спортивних туристських зібрань керується нормативами і правилами, затвердженими керівними туристськими компаніями.

Практика спортивно-оздоровчого туризму вимагає неабияких теоретичних і технічних знань і навиків. Разом з тим заняття туризмом дає можливість покращувати і вдосконалювати певні особистісні риси характеру людини [3, 5, 20, 19].

Один з найважливіших аспектів підготовки туриста — теоретична підготовка. Як і в будь-якому виді спорту, вона охоплює широкий спектр питань, у тому числі проблеми навчання і тренування, контролю навантажень, вміння надати невідкладну медичну допомогу, основи педагогіки та психології. Значимість теоретичної підготовки туристів полягає в тому, що вона тісно пов'язана з засвоєнням певного обсягу знань з географії, краєзнавства, топографії.

Географічний курс підготовки охопле певний об'єм знань з географії, який дозволяв би туристам усвідомлювати сутність природних явищ, спостерігати, вивчати особливості навколишнього середовища (чи його окремі компоненти) і застосовувати отриману інформацію для планування маршрутів і туристського освоєння території. Роль географічних знань визначається мірою зв'язку людини з оточуючим середовищем протягом подорожі. Вирішення тактичних і технічних завдань походу, гарантія безпеки його учасників, здійснення необхідних спостережень і досліджень пов'язані з географічними особливостями конкретної території, їх обмірковування вимагає залучення і аналізу географічної, краєзнавчої і картографічної інформації [3].

Особлива зацікавленість в географічній підготовці туристів приділяється вмінню реалізувати маршрутні спостереження, знімати чи зарисовувати об'єкти, виконувати картографічну зйомку. Освоєння методів

і навичок географічного спостереження є важливою формою теоретичної підготовки туристів.

Фізична підготовка. В туризмі, як і в інших видах спорту, отримання високих результатів неможливе без постійного фізичного самовдосконалення що є основною суттю тренувань і, саме тому, нерозривно пов'язана із зміцненням і загальним підвищенням функціональних можливостей організму.

Відокремлюють загальну і спеціальну фізичну підготовку. Засобами загальної фізичної підготовки досягається багатосторонній ріст фізичних можливостей і зміцнення здоров'я організму, розширення функціональних можливостей людини як основи працездатності і стимулювання процесів відновлення. Спеціальна фізична підготовка - вид фізичної дисципліни, обумовлений особливостями обраного виду туризму. Заняття туризмом допомагає вдосконаленню таких рис, як витривалість, снага спритність, швидкість.

Протягом туристського походу доводиться проходити дальні відстані впродовж тривалого часу із значним фізичним навантаженням, що варіюється згідно зі складністю маршруту, швидкості руху, погодних умов, важкості багажу. Тому, залишок міцності і особиста безпечність туриста значною мірою залежать від його фізичної підготовки. При цьому фізична навантага характеризується такими критеріями: інтенсивність і довжина маршруту та тривалістю відпочинку. Особлива стійкість – це вправність витримувати чисельні навантаження без зменшення якості.

При ходьбі з вагою за заданим шляхом, м'язи ніг, рук, тулуба зазнають значного обтяження під час тривалого часу. Заняття туризмом забезпечує силову підготовку, оптимальне тренування усіх груп м'язів, сприяє утворенню міцного «м'язового корсета», зміцнює дихальну мускулатуру.

Спритність складається із можливості опановувати нові рухові вправи і здатність реорганізовувати рухове навантаження відповідно до зміни

обстановки на маршруті. Туризм надає можливість покращити головні показники спритності, координацію рухів, швидкості і точності їх виконання.

Якнайбільший оздоровчий результат від тренувань, спрямованих на вдосконалення фізичного стану, можливо досягнути, за обставинами що характер і рівень фізичних вправ відповідатиме стану здоров'я, віковим та індивідуальним особливостям людини. Фізична підготовка повинна орієнтуватися на різнобічності, систематичності, послідовності, безперервності, циклічності, спеціалізації. Якими б не були намір і задача походу, головною умовою завше є безпечність туристів, яка досягається вирішенням комплексу спортивно-технічних питань.

Спортивно-технічні вимоги, що обумовлюють безпеку проходження шляху, визначаються характером і особливостями природних перешкод, їх технічною складністю, яка диктує технічні аспекти, прийоми і способи наявні в арсеналі учасників походу; оптимальною кількістю перешкод певної категорії складності, які в комплексі визначають категорію складності всього маршруту; тривалістю походу і протяжністю маршруту, що залежить від географічних особливостей конкретної території і наявності природних перешкод; розробленістю комплексу фізичних навантажень для успішного подолання маршруту; вмінням адаптуватися до різних ситуацій на будь-якій місцевості [1].

Виховне значення туризму. Спортивно-оздоровчий туризм є своєрідною школою життя і цілісного розвитку людини. Важлива роль належить трудовій дисципліні, яка заключається в оволодінні вміннями і навичками самообслуговування і суспільно-корисної праці. Туристи, які здійснюють туристичний похід забезпечують взаємовигідне співіснування групи на весь термін подорожі. Кожний член групи має вміти орієнтуватись по території, переборювати перешкоди, обладнувати табір, варити їжу, лагодити приладдя і вбрання та надавати першу медичну допомогу.

Все це дозволяє туристам не лише оволодіти простими навичками праці, а й вчить дотримуватися дисципліни, виробляє організованість, гармонію дій у спільній роботі [3, 5].

Один з головних виховних і розвиваючих аспектів туризму - творення всебічно розвиненої гармонійної особистості, свідомого громадянина, що поєднує в собі духовність, моральну свідомість і фізичну досконалість. Важливо й те, що в туристських подорожах формуються усвідомлення колективізму, захоплення природою, розширюється кругозір учасників.

Спільна ціль в поході об'єднує людей різного віку, сприяє новим знайомствам, встановленню дружніх стосунків. Такі походи є у свою чергу струменем позитивних вражень. Кожний пройдений кілометр шляху зміцнює впевненість у власних можливостях, надає неабияку моральну втіху.

Туризм, як жоден з інших видів спортивної діяльності, сприяє усвідомленню прекрасного в природі і в людях, наповнює буття духовним сенсом, робить його красивим, допомагає ліпше пізнати навколишнє середовище. У цьому й полягає естетичний елемент туризму.

Протягом тренувань і у похідних ситуаціях виховуються вольові риси людини: хоробрість, звага, терпіння, рішучість, ініціативність, дисциплінованість. Сукупність цих якостей складає найважливішу рису спортивного характеру жагу до перемоги в туристських змаганнях, палке бажання дотриматися до кінця запланованого маршруту. Це досягається здатністю до граничної мобілізації сил, максимальною зосередженістю екстремальних умов, впевненістю в перемозі, психологічною стійкістю, вмінням хутко ухвалювати важливі рішення.

У створенні позитивного психологічного клімату в туристській групі важлива роль випадає керівникові походу (інструктору, тренеру), за обставини підтримки його всіма учасниками. Найбільш важливими психологічними факторами в такому колективі є емоційна

непохитність, вірність ідеалам, оптимістичний погляд на проблеми, взаємопоміч авторитетність керівника.

Організаційні види туристичних заходів. За формою проведення туристських заходів і характером їх організації спортивно-оздоровчий туризм ділиться на організований – самодіяльний (клубносекційний) – і неорганізований – аматорський («дикий») [1].

Самодіяльні туристи самі добирають штат групи, обирають зону подорожі і розробляють шлях, забезпечують себе необхідним устаткуванням, їжею, а на маршруті організують екскурсії, привали і ночівлі. Шляхи самостійних походів погоджуються з маршрутно-кваліфікаційними комісіями, а проходження їх контролюється відповідними установами (контрольно-рятивними службами і загонами).

Своєрідність аматорських походів полягає у тому, що туристи самі обирають місцевість подорожі, часто не мають точно розробленого плану і програми походу, покладаються на свої власні вміння і оптимальні умови.

Переважно такі групи складаються з товарищів, знайомих, сімей, окремих груп туристів, що подорожують без особливих спортивних цілей. Головною метою неорганізованих подорожей є активне дозвілля під час літніх відпусток або канікул [27].

Туристична галузь в усьому світі зазнає збитків внаслідок заходів стосовно до протидії пандемії COVID-19. Одночасно ситуацію, що склалася, слід досліджувати не лише як проблему, але і як можливості для виведення туристичної сфери в Україні на новий щабель.

Індустрія

туризму зазнає збитків на глобальному рівні через запровадження карантинних обмежень для подолання пандемії коронавірусу та незрозумілість подальшого розвитку ситуації. 96 % туристичних напрямлень у всьому світі зазнали збитків. За різними сценаріями, у 2020 році зниження обсягу міжнародних туристичних прибуттів становило на рівні 58-78 % порівнюючи з 2019 роком.

За висновками експертів, відродження інтересу до рівня 2019 року займе не менше двох років, в цей час авіакомпанії будуть змушені підвищити ціну подорожі в середньому на 43-54 % [36].

Поруч із виїзним туризмом значних збитків зазнав і внутрішній туризм. В цілому, витрати туристичної галузі в Україні оцінюються у понад 1,5 млрд дол. Несвоєчасний старт курортно-рекреаційного сезону внаслідок впровадження обмежувальних заходів так само створив кумулятивний результат який негативно вплинув як на індустрію відпочинку та подорожей, так і на супутні галузі – готельно-ресторанну справу, транспорт (пасажирські перевезення), роздрібну торгівлю, індустрію розваг та діяльність установ культури. На додачу до поточних та прогнозованих втрат, галузь туризму Українських Карпат вже постраждала від низького попиту на гірськолижний туризм внаслідок аномально теплої зими.

Обмеження на в'їзд та виїзд, які були впроваджені державами для зменшення поширення захворювання на COVID-19, зниження доходів громадян внаслідок економічної кризи та рецесії потенційно зумовлюють збільшення попиту на дозвілля в межах України. Якраз внутрішній туризм є основним чинником збереження та відновлення галузі. Доцільно приділити увагу тому, що провідні туристичні країни Чорноморського регіону (Румунія, Болгарія, Туреччина) так само роблять акценти якраз на розквіт внутрішнього туризму, і не лише закликають громадян відпочити на вітчизняних курортах, але й впроваджують заохочувальні заходи.

Слід також врахувати можливість залучення туристів із сусідніх держав, зокрема Республіки Молдова та Білорусі, для яких відвідання України має певні переваги: логістична доступність (особливо для громадян Молдови), відсутність мовного бар'єру, напрацьовані маршрути тощо. Проте практична реалізація цього попиту залежатиме від спроможності налагодити діяльність курортної інфраструктури в умовах протиепідемічних обмежень.

За оцінками фахівців, для сфери туристичних послуг сезону періоду коронакризи будуть притаманні надання споживачами пріоритету щодо: вибору коротших термінів відпочинку, переважання індивідуального пересування (автотуризм) та індивідуального розміщення, вибору оздоровчого, морського та сільського туризму. Очікується, що коронакриза спричинить сталі зміни у вподобаннях споживачів, прискорюючи впровадження он-лайн технологій, приділяючи більшу увагу гігієні та здоровому способу життя, активнішому використанню безготівкових та безконтактних методів оплати та засобів адресної доставки [36].

Захоплення туристів використовувати нелегальні та напівлегальні курортних помешкання залежить від готовності сприйняття споживачами ризику захворіти. А отже, санітарно-гігієнічні умови та можливість дотримуватися дистанції під час перебування та відпочинку будуть важливими чинниками конкуренції за споживача.

На заваді заохочення споживачів може стати також прагнення надавачів туристичних послуг відшкодовувати збитки частини сезону за рахунок збільшення вартості, зниження рівня обслуговування та затрат на облаштування місць дозвілля. Утім вдалою така тактика може бути тільки для бізнесу, який показуватиме задовільне виконання протиепідемічного захисту.

З урахуванням зазначених ризиків та очікуваних уподобань туристів має сформуватися й підтримка розвитку туризму як на загальному, так і на місцевому рівнях щодо популяризації внутрішнього туризму, який би не лише дозволив перезавантажити цю сферу і знизити збитки після коронакризи, але й створити засади для покращення конкурентоспроможності України як туристичної країни.

Мережова компанія WelcomerNetwork спільно з підприємствами Biosphere Professional і Hoteliero презентували ініціативу «Чистота та безпека подорожей і туризму в Україні», що базується на

загальних поняттях і правилах, запропонованих ВОЗ, ЮНВТО, HOTREC і EFFAT [22].

З ціллю зменшення ризиків для власників і директорів компаній, що надають туристичний сервіс в Україні, надано поради для наступних сегментів:

- готелів та інших засобів розміщення,
- кафе та ресторанів;
- туристичних і транспортних компаній.

Для кожної групи був виокремлений і встановлений перелік чітких порад:

- навчання та ерудиція;
- запобіжні заходи;
- заходи з очищення та дезінфекції;
- контроль за поширенням захворювань.

Міністерство охорони здоров'я за підписом Головного державного санітарного лікаря видало поради для компаній з приводу організації карантинних заходів у готелях.

За винятком вимірювання температури тіла для кожного робітника і відведення спеціальних санітарних зон для дезінфекції рук антисептичними засобами, встановлено перелік конкретних правил:

- дозволено перебувати у холі приміщення не більше однієї людини на 10 квадратних метрів площі;
- відвідувачі можуть знаходитися поза номер лише у захисних масках чи респіраторах;
- забороняються масові скупчення людей у загальних приміщеннях (рецепція, вестибюлі, ліфтові холи тощо);
- дотримання дистанції не менш ніж 1,5 метра між відвідувачами;
- на рецепції встановлюється захисна стінка між персоналом та гостями;

- у готелях припиняється функціонування конференц-залів, фітнес-залів та спа-центрів;
- доставка їжі у номер здійснюється лише за попереднім замовленням;
- дозволяється відвідування ресторанів (кафе) готелів лише на літніх терасах на вулиці за умови дотримання відстані не менш як 1,5 метра між столами та розміщення не більше як чотирьох клієнтів за одним столом (без урахування дітей віком до 14 років) [22].

Є і інші ідеї, створені Київською туристичною асоціацією та агентством VisitUkraine, Асоціацією індустрії гостинності України, Торгово-промисловою палатою України, що включають в себе необхідні міри з охорони здоров'я та безпеки.

ВИСНОВКИ

Спортивно-оздоровчий туризм – це особливий різновид туристсько-рекреаційної діяльності, головна ознака якого – швидкий стиль переміщення (похід).

Головні особливості спортивно-оздоровчого туризму: рекреаційна, пізнавальна, розвиваюча, розважальна та виховна.

Всі типи спортивно-оздоровчого туризму розробляються комплексно, на природі, без звертання особливої уваги туристів на оздоровчому ефекті. Головні типи спортивно-оздоровчого туризму: пішохідний, лижний, гірський водний, велосипедний, спелеологічний.

Довготривалий вплив від фізичних навантажень в туристських походах, сприяє повноцінній роботі фактично всього організму туриста. Насамперед корисним є активний туризм, що має вплив на м'язову, серцево-судинну, дихальну системи, суглоби і зв'язки. Впродовж подолання різних природних перешкод спортсмен тренує всі групи м'язів. Неабияк тренуються м'язи, так званого, м'язового корсету тулуба, і також м'язи ніг.

Активний туризм є потужним чинником фізичного, естетичного, трудового, морально-етичного, патріотичного загартування нового покоління. Виховання відбувається більш-менш простими і доступними способами: походами, подорожами, екскурсіями, прогулянками, туристськими зльотами і змаганнями, а також краєзнавчою і природоохоронною діяльністю.

За останній час спортивно-оздоровчий туризм змінився. Вітчизняні санаторії перестають слугувати місцем лікування і рекреації осіб старшого віку й стають багатофункціональними оздоровчими центрами, розрахованими на широкий контингент клієнтів.

Менеджмент спортивно-оздоровчого туризму у санаторно-курортних підприємств – спеціалізований етап, спрямований на організацію рекреації й поліпшення здорового способу буття відпочиваючого за рахунок сплати певних послуг. Найвідомішим та найбільш відвідуваним типом спортивно-оздоровчого туризму є гірськолижний. Україна має наявні природні джерела та перспективи для кращого розвитку цього виду туризму.

Гірськолижна спортивно-оздоровча база «Водяники» - відносно нова локація для гірськолижного відпочинку працює з січня 2009 року. Відстань від Києва 200 км. Комплекс обладнаний сучасним устаткуванням.

На території гірськолижного спортивно-оздоровчого комплексу «Водяники» працює 4 готелі, де є можливість вибрати наступні номери: люкс, напівлюкс одно- або двокімнатний, стандарт.

Гостям готелю пропонується амуніція і абонементи без черги.

Гірськолижна спортивно-оздоровча база «Водяники» пропонує обслуговування в бані і купання в чані.

Для ділових зустрічей працює конференц-зал "Водяники".

На території бази є 3 траси різних категорії складності- червона, синя, зелена. Сноупарк, трампліни, пайп, фан-парк (3 трампліни і піраміда), хафпайп для сноубордингу, сноутюбінг, трек для бігових лиж, сієркросс, бордеркросс, гра на льоду Айсшток, санки.

Перебування на території гірськолижного спортивно-оздоровчого комплексу «Водяники» безкоштовне. Вартість на катання та підйомник варується від дня тижня і свят. Для тих, хто планує неодноразово повертатися сюди, є денні або нічні абонементи.

На території гірськолижного спортивно-оздоровчого комплексу «Водяники» працює лижна школа.

Обмеження на переміщення які були зроблені для зниження захворюваності на COVID-19, зменшення прибутку громадян внаслідок економічної кризи та рецесії потенційно зумовлюють збільшення інтересу на відпочинок на території України. Конкретно внутрішній туризм є основним чинником збереження та відновлення сфери туризму. Треба зазначити, що провідні туристичні країни Чорноморського регіону (Румунія, Болгарія, Туреччина) теж роблять ставки на розвиток внутрішнього туризму, і не лише пропонують громадянам відпочити на вітчизняних курортах, але й пропонують заохочувальні заходи.

Захоплення туристів відвідувати нелегальні та напівлегальні курортні об'єкти залежатиме від готовності усвідомлення туристами ризику інфікування та хвороби. Тому, санітарно-гігієнічні заходи та можливість дотримуватися дистанції протягом перебування та відпочинку будуть важливими моментами боротьби за туриста.

Проблемою із залученням клієнтів може бути так само прагнення працівників туристичних компаній відшкодувати збитки частини сезону через збільшення вартості, зниження рівня якості послуг, сервісу та затрат на облаштування місць відпочинку. Утім вдалою така ідея буде тільки для

бізнесу, який надаватиме найвищий щабель протиепідемічного захисту.

З метою зменшення поширенню коронавірусної інфекції узгоджені загальні поради для компаній стосовно до запровадження карантинних мір у готелях під час локдауну.

РЕЗЮМЕ

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБСЛУГОВУВАННЯ ТУРИСТІВ У ТУРИСТОЧНО-СПОРТИВНИХ ГОТЕЛЯХ УКРАЇНИ

Метою: дослідження є з'ясування особливостей організації обслуговування туристів у туристично-спортивних готелях України.

Завдання:

- розкрити поняття спортивно-оздоровчого туризму, його види та функції;
- сформулювати поняття туристично-спортивних готелів та визначити їх відмінність від інших готелів;
- дослідити особливості надання послуг розміщення у туристично-спортивних готелях на гірськолижних курортах;
- з'ясувати особливості надання послуг розміщення та інших додаткових послуг в пішохідному туризмі в Україні;
- визначити особливості надання послуг розміщення та додаткових послуг у водному туризмі;
- висвітлити особливості надання послуг розміщення та додаткових послуг для інших видів туризму: спелеологічного, велосипедного, кінного, дайвінгу, екстремального (польоти на повітряних кулях, парашутизм, рафтинг);
- надати загальну характеристику діяльності гірськолижного спортивно-оздоровчого комплексу «Водяники»;
- визначити особливості надання спортивно-оздоровчих послуг в гірськолижному спортивно-оздоровчому комплексі «Водяники»;
- дослідити перспективи розвитку спортивно-оздоровчого туризму в Україні в умовах підвищених епідемічних ризиків.

Об'єкт: процес організації спортивно-оздоровчого туризму в Україні.

Предмет: особливості організації обслуговування туристів у туристично-спортивних готелях України.

Методи дослідження: було використано як загальнонаукові (системний підхід, структурний аналіз і синтез, порівняльно-географічний), так і спеціальні методи (картографічний, статистичний тощо).

Висновки: в даній роботі були досліджені та проаналізовані особливості обслуговування туристів та надання послуг в туристично-спортивних готелях України, також були досліджені особливості організації обслуговування туристів у гірськолижному спортивно-оздоровчому комплексі «Водяники».

Ключові слова: туризм, спортивний-оздоровчий туризм, туристично-спортивні готелі, туристичне обслуговування, надання послуг.

RESUME

SPECIFICS OF MANAGEMENT TRAVEL CATERING IN TOURIST AND SPORT HOTELS OF UKRAINE

The purpose: of the study is to clarify the peculiarities of the organization of tourist services in tourist and sport hotels of Ukraine.

Task:

– to reveal the concept of sports and health tourism, its types and functions;

–

formulate the concept of tourist and sport hotels and determine their difference from other hotels;

–

to investigate the peculiarities of providing accommodation services in tourist and sport hotels in ski resorts;

–

to find out the peculiarities of providing accommodation services and other additional services in hiking in Ukraine;

–

determine the features of accommodation and additional services in water tourism;

–

highlight the features of accommodation and additional services for other types of tourism.

m: speleological, cycling, horsebackriding, diving, extreme (ballooning, skydiving, rafting);

–provide

a

general description of the activities of the sports and recreation complex "Vodianiki";

–

to determine the features of providing sports and recreation services in the sports and recreation complex "Vodianiki";

–

to study the prospects for the development of sports and health tourism in Ukraine in conditions of increased epidemic risks.

Object: the process of organizing sports and health tourism in Ukraine.

Subject: features of the organization of tourists services in tourist and sport hotels of Ukraine.

Research methods: both general scientific (system approach, structural analysis and synthesis, comparative-geographical) and special methods (cartographic, statistical, etc.) were used.

Conclusions: in this work the peculiarities of tourists service and provision of services in tourist and sport hotels of Ukraine were investigated and analyzed, the peculiarities of the organization of tourists service in the sports and health complex "Vodianiki" were also investigated.

Keywords: tourism, sports and health tourism, tourist and sport hotels, tourists services, provision of services.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абрамов В. В. Спортивный туризм: підруч. / В. В. Абрамов; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. – Х. : ХНАМГ, 2011. – 367 с.
2. Булашев А. Я. Спортивный туризм : учебник / А. Я. Булашев – Х. : ХГАФК, 2004. – 388 с.
3. Булашев А. Я. Спортивный туризм: учебник / А. Я. Булашев. – Харьков: ХГАФК, 2009. – 332 с.
4. Грабовський Ю. А. Спортивный туризм : навч. посіб. / Ю.А.Грабовський, О. В. Скалій, Т. В. Скалій. – Тернопіль : Навч. кн. – Богдан, 2009. – 304 с.
5. Гриньова Т. І. Вплив оздоровчих занять різними видами спортивного туризму на формування фізичного стану дітей 10-13 років : автореф. дис. ... канд. наук з фіз. виховання і спорту : 24.00.02 / Т. І. Гриньова. – Харків, 2014. – 20 с.
6. Державна програма розвитку туризму та курортів на період до 2022 року. Київ, 2013. 60 с.
7. Державна служба статистики України. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 05.02.2021).
8. Дехтяр В. Д. Основи оздоровчо-спортивного туризму / В. Д. Дехтяр. – К. : Наук. світ, 2002. – 202 с.
9. Дехтяр В.Д. Основи спортивно-оздоровчого туризму. Київ : Науковий світ, 2002. 202 с.
10. Дмитрук О. Ю. Спортивно-оздоровчий туризм : навч. посіб. / О.Ю.Дмитрук, Ю. О. Щур. – К. : Альтерпрес, 2003. – 232 с.
11. Дмитрук О. Ю. Спортивно-оздоровчий туризм : навч. посіб. / О.Ю.Дмитрук, Ю. В. Щур. – 2-ге вид., перероб та допов. – К. : «Альтерпрес», 2008. – 280 с.
12. Иванова Н. В. Спортивно-оздоровительный туризм: общатуристская подготовка, техника и технология туризма : уч. пособие / Н. В. Иванова. – Самара : Самар. муниципальный ин-т упр., 2009. – 221 с.

13. Конох А. П. Теоретичні та методичні засади професійної підготовки майбутніх фахівців із спортивнооздоровчого туризму у вищих навчальних закладах : автореф. дис. ... д-ра пед. наук / А. П. Конох. – К., 2007. – 18 с.
14. Кравчук Т. А. Теория и методика спортивно-оздоровительного туризма : уч. пособие. – Ч. I. – Изд. 2-е, перераб. и доп. В 2-х ч. / Т. А. Кравчук. – Омск : Изд-во СибГУФК, 2009. – 185 с.
15. Кузьмін О.Є., Мельник О.Г. Основи менеджменту : підручник. Київ : Академвидав, 2003. 416 с.
16. Масляк П. О. Країнознавство : підручник / П. О. Масляк . – К. : Знання, 2008. – 292 с.
17. Масляк П. О. Рекреаційна географія : навч. посіб. / П. О. Масляк. – К. : Знання, 2008. – 343 с.
18. Масляк П.О. Рекреаційна географія. Київ : Знання, 2008. 343 с.
19. Мулик К. В. Методична система використання спортивнооздоровчого туризму в процесі фізичного виховання школярів і студентів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : спец. 13.00.02 – теорія та методика навчання (фізична культура, основи здоров'я) / Мулик Катерина Віталіївна. – Чернігів, 2016. – 40 с.
20. Мулик К. В. Спортивно-оздоровчий туризм в системі фізичного виховання школярів і студентів : монографія / К. В. Мулик. – Х. : ФОП Бровін А.В., 2015. – 418 с.
21. Організація та методика оздоровчої фізичної культури і рекреаційного туризму : навчальний посібник / О.М. Жданова та ін. Луцьк : Вежа, 2000. 248 с.
22. Пандемія COVID-19 та її наслідки у сфері туризму в Україні. Оновлення до документу «Дорожня карта конкурентоспроможного розвитку сфери туризму в Україні». URL: <http://www.ntoukraine.org/assets/files/EBRD-COVID19-Report-UKR.pdf>. (Дата звернення: 25.02.2021 р.).

23. Печери України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://speleo.land.kiev.ua/>
24. Пономарьова М.С., Басюк М.М., Трегуб К.М. Розвиток сучасного спорту та фізичного виховання як передумова здорового способу життя. Глобальні та національні проблеми економіки. 2015. № 5. С. 10.
25. Птахина Е. В. Развитие спортивного туризма в Украине [Электронный ресурс] / Е. В. Птахина, В. К. Назаренко. – Режим доступа : http://www.rusnauka.com/36_PVMN_2012/Sport/2_123337.doc.htm
26. Рада з туризму Карпатського регіону [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.tourism-carpathian.com.ua/> Туристический форум [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.doroga.ua/>
27. Сергеев В. Л. Туризм и здоровье / В. Л. Сергеев. – М. : Профиздат, 1987. – 98 с.
28. Соколов В. А. Спортивный туризм в Україні на сучасному етапі / В.А.Соколов, Ю. В. Штангей, І. В. Петрова // Туризм на порозі ХХІ століття: освіта, культура, екологія: матеріали Міжнародної науково–практичної конференції (18–20 жовтня 2007 р., м. Київ). – К. : Вид-во «КІТЕП», 2007. – 268 с.
29. Туризм и гостиничное хозяйство : уч. пособие / под ред. Л. П. Шматько. – 4-е изд., испр. и доп. – Ростов н/Д : Феникс ; Изд. центр «МарТ», 2010. – 352 с.
30. Туристический форум [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.doroga.ua/>
31. Федорів О. Я. Гірськолижний туризм в Україні. Путівник / О. Я. Федорів 2008. – 106–110 с.
32. Федотов Ю. Н. Спортивно-оздоровительный туризм : учебник / Ю.Н.Федотов, И. Е. Востоков ; под ред. В. А. Таймазова, Ю. Н. Федотова. – 2-е изд., испр. и доп. – М. : Сов. спорт, 2008. – 464 с.
33. Фокін С. П. Організація спортивно-оздоровчого туризму : метод. рек. для студ. / С. П. Фокін. – К. : КУТЕП, 2003. – 79 с.

34. Хуберт К. Холистическая сущность туризма. Теория и практика физической культуры. 2000. № 8. С. 53–54.

35. ЦМКК Федерації спортивного туризму України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.cmkk.com.ua/>

36. Щодо розвитку туризму в Україні в умовах підвищених епідемічних ризиків. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2020-06/turyzm-v-ukraini.pdf>. (Дата звернення: 01.03.2021 р.).

37. Щур Ю.В., Дмитрук О.Ю. Спортивно-оздоровчий туризм : навчальний посібник. Київ : Альтерпрес, 2003. С. 137–138.

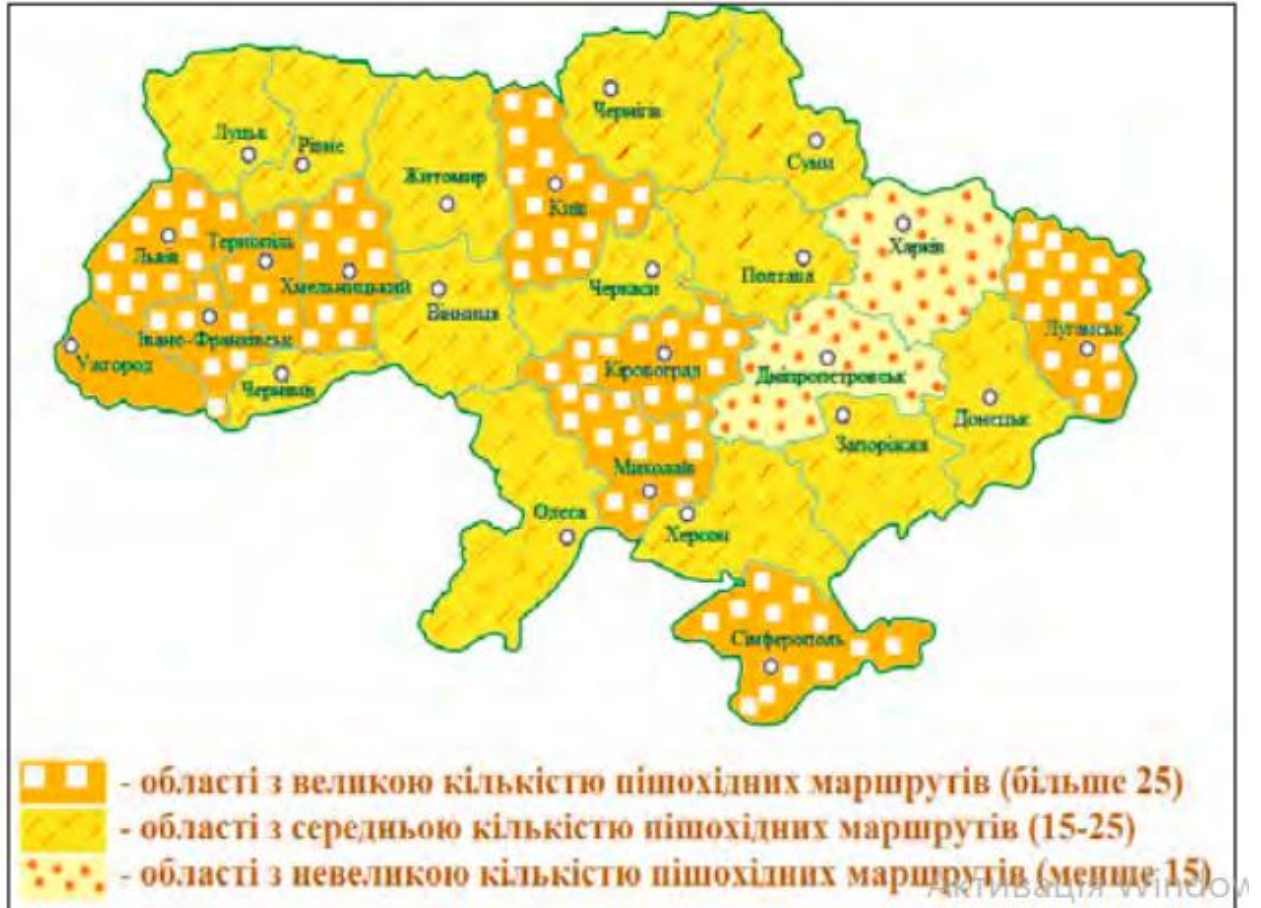
ДОДАТКИ

Додаток А

Туристичні місця для шанувальників лижного спорту

Густота пішохідних маршрутів

Густота веломаршрутів в областях України

Можливості для активного спортивного туризму

Карта гірськолижних трас гірськолижного спортивно-оздоровчого комплексу «Водяники»

А - траса-довжина 800м., Перепад висоти 65 м., 7-трамплінів, 3-віражу, класифікація-червона. (Закрите)

В - траса-довжина 450м., Перепад висоти 65 м., Класифікація-синя. (Закрите)

С - траса-довжина 590м., Перепад висоти 45 м., Класифікація-зелена. (Закрите)

П - сноуборд парк-3 трампліни, 2 тика, (халф-пайп-100м. (Закрито) - (закрито)